

Розділ 1. Теоретичні основи аналізу фінансового стану підприємства

1.1. Визначення сутності поняття фінансовий стан підприємства та його значення

Існують великі розбіжності у трактуванні науковцями й практиками поняття «фінансовий стан підприємства», складу показників, що його визначають, та їхніх критеріальних значень. У згаданих розробках дедалі більше закріплюються відмінності в розумінні «фінансового стану підприємства» або повторюються трактування, зроблені раніше, що й зумовлює необхідність уточнення поняття «фінансовий стан підприємства» та показників, що його визначають.

Дослідження офіційних методик і положень та розробок науковців щодо трактування поняття «фінансовий стан підприємства» свідчить про їхнє розмаїття й неузгодженість, що підтверджується нижчевикладеним.

Зокрема методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затвердженою наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 року, сутність цього поняття визначено так: «Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів». Таке трактування поняття «фінансовий стан підприємства» чітко не відображає його сутності.

Для узагальнення різних визначень, зроблених вченими-економістами щодо розуміння ними сутності поняття «фінансовий стан підприємства»,

розглянемо їхню еволюцію відповідно до становлення та розвитку навчального курсу «фінансового аналізу».

Так, Е.А. Маркар'ян та Г.П. Герасименко визначають це поняття так: «Фінансовий стан підприємства — це сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання». Таке визначення не розкриває економічну сутність цього поняття, а вказує лише на одну із його характеристик — відповідний рівень показника ліквідності.

Досить звужене визначення поняття «фінансовий стан підприємства», на нашу думку, знаходимо у А.І. Ковальова і В.П. Привалова. Автори розуміють фінансовий стан підприємства як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Слід зауважити, що фінансовий стан підприємства — це не сукупність показників, за їх допомогою він лише кількісно вимірюється.

Отже, автор вказує лише на інструментарій виміру фінансового стану підприємства, що є важливим для його оцінки. Низка авторів при визначенні поняття «фінансовий стан підприємства» першоознакою вважають його комплексність, яка, на наш погляд, не є визначальною.

Так проф. А.М. Поддєрьогін у своєму підручнику «Фінанси підприємств» наводить таке визначення: «Фінансовий стан» — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів». Це визначення є повтором зробленого раніше в Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій ще у 1998 році.

Порівняно з таким визначенням більш ґрунтовним, з нашої точки зору, є трактування сутності поняття «фінансовий стан підприємства» серед вказаних вище авторів у тих, що підкреслюють відображення ним якісної сторони виробничої і фінансової діяльності, хоча й з деякими редакційними відмінностями. Серед них можна виділити тлумачення М.Я. Дем'яненка,

М.Ф. Коробова та інших. Зокрема, найповніше визначення поняття «фінансового стану підприємства» наведено у Дем'яненка, де серед його характеристик на перший план виступає якісна сторона діяльності підприємства. «Фінансовий стан — це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу».

Досить повним і ширшим, ніж «фінансовий стан підприємства», є визначення сутності цього поняття у М.Я. Коробова. Він стверджує, що фінансовий стан підприємства — це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Доволі вагомим, але дещо суперечливим є визначення «фінансового стану підприємства», наведене М.Г. Чумаченком. За його визначенням, фінансовий стан підприємства — це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами. З нашої точки зору, конкурентоспроможність підприємств є дещо іншою характеристикою, а тим більше «фінансова конкурентоспроможність» потребує додаткового з'ясування.

Інший автор, Г.В. Савицька, сутність поняття «фінансовий стан підприємства» визначає таким чином: «фінансовий стан підприємства — це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу».

Особливість такого визначення полягає в тому, що автор уперше визнає фінансовий стан економічною категорією і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу (сьогодні і тільки, а завтра ситуація уже може бути іншою).

Таке трактування практично повторюють, без акценту відображення фінансового стану підприємства саме на фіксований момент часу, автори підручника «Курс економічного аналізу» за редакцією І.Ф. Прокопенка. Фінансовий стан підприємства ними визначено як «економічну категорію, що відображає стан капіталу у процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до розширення своєї діяльності». Вважаємо, що як у першому, так і в другому випадку відсутні необхідні обґрунтування щодо визнання категорією фінансового стану підприємства.

На думку А.Д. Шеремета, Р.С. Сайфуліна, Є.В. Негашева, «фінансовий стан підприємства» виражається у співвідношенні структур його активів і пасивів, тобто засобів підприємства і їхніх джерел. Однак з цього визначення не видно, про що можуть свідчити такі співвідношення, а оскільки вони будуть різними навіть в аналогічних підприємств, то доцільно було б на цьому акцентувати увагу.

У спеціальній літературі знаходимо і зовсім спрощене трактування поняття «фінансовий стан підприємства». Так, В.І. Іващенко, М.А. Болюх у навчальному посібнику «Економічний аналіз господарської діяльності» наводять таке визначення: «фінансовий стан підприємства — це результат фінансової діяльності. Він характеризується розмірами коштів підприємств, їх розміщенням та джерелами надходження». З цього визначення не зрозуміло, чому фінансовий стан підприємства є результатом лише його фінансової діяльності, чому він не є результатом також операційної та інвестиційної, і зовсім випускаються з поля зору якісні характеристики такого поняття.

Не уточнюють це поняття й автори навчального посібника «Фінансовий менеджмент» О.П. Крайник, З.В. Клепікова. Ними наведено наступне визначення: «фінансовий стан підприємства є комплексним поняттям і характеризується системою показників, які відображають наявність та розміщення коштів, реальні та потенційні фінансові можливості підприємства». Отож тут не уточнюється визначення сутності поняття фінансового стану підприємств.

Порівняння визначень цього поняття різними авторами та їх критична оцінка дає підстави дійти висновку, що «фінансовий стан підприємства» об'єктивно формується в системі зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства і його слід розуміти насамперед як фінансову спроможність підприємства.

Отже, на нашу думку, фінансовий стан підприємства — це реальна (на фіксований момент часу) і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед різними підприємствами та державою. Кількісно він вимірюється системою показників, на підставі яких здійснюється його оцінка.

Для правильної оцінки фінансового стану підприємства необхідне поєднання трьох складових:

- 1) чого хочемо досягти у конкретному випадку, визначаючи фінансовий стан підприємства? (З якою метою його оцінюємо? З метою здійснення значних капітальних інвестицій чи підвищення ліквідності тощо);
- 2) як виміряти фінансовий стан підприємства?
- 3) як його оцінити?

З огляду на поставлену мету, з якою проводять оцінку фінансового стану, окремі автори пропонують визначати його коротко та довгостроковий період. Так, В.М. Гриньова і В.О. Коюда у навчальному посібнику «Фінанси підприємств» пропонують оцінювати фінансовий стан підприємств з точки зору короткострокової та довгострокової перспектив.

З позиції довгострокової перспективи «фінансовий стан підприємства» характеризується структурою джерел коштів, ступенем залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Автори підкреслюють, що не існує будь-яких єдиних нормативів співвідношення власного і залученого капіталу, але поширеною є думка, що частка власного капіталу має бути досить великою (не менше 60 %).

Фінансовий стан — це важлива характеристика економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі. Він значною мірою визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловій співпраці, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства і його партнерів з фінансових та інших відносин. Цілі, з якими здійснюють аналіз та оцінку фінансового стану підприємства, будуть різними у них та кредиторів й інвесторів.

Якщо підприємство, як правило, здійснює оцінку свого фінансового стану з метою виявлення резервів підвищення ліквідності, платоспроможності та прибутковості, розробки прогнозів фінансового стану на перспективу чи його оздоровлення, то кредиторів й інвесторів оцінюють фінансовий стан з метою мінімізації своїх ризиків.

Важливою характеристикою фінансового стану підприємства є оцінка його платоспроможності, під якою прийнято розуміти спроможність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Платоспроможним є таке підприємство, у якого активи перевищують зовнішні зобов'язання. Спроможність підприємства платити за своїми короткостроковими зобов'язаннями називають ліквідністю. Підприємство вважається ліквідним, якщо воно у змозі виконати свої короткострокові зобов'язання за умови реалізації поточних активів.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану є фінансова стабільність (стійкість) підприємства. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів, яке визначає загальну оцінку фінансової стабільності.

Фінансово стійким є такий суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів покриває витрати, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні засоби), не допускає невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості й вчасно розраховується за своїми зобов'язаннями. Основою фінансової стійкості є раціональна організація і використання оборотних коштів.

Фінансовий стан підприємства визначають сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення й використання ресурсів підприємства, його реальні і потенційні фінансові можливості.

Фінансовий стан підприємства визначається такими елементами:

- 1) прибутковість роботи підприємства;
- 2) оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;
- 3) наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції;
- 4) раціональне розміщення основних і оборотних фондів;
- 5) платоспроможність та ліквідність.

Основними джерелами інформації для аналізу фінансового стану підприємства служать звітний бухгалтерський баланс (форма № 1), звіт про фінансові результати (форма № 2) та інші форми звітності, дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку, які розшифровують і деталізують окремі статті балансу. При цьому достовірність наданої інформації, необхідної для аналізу, грає величезну роль.

Основу інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану, як це було відмічено вище, повинна скласти бухгалтерська звітність. Безумовно, в аналізі може використовуватися додаткова інформація, головним чином, оперативного характеру, проте вона носить лише допоміжний характер.

З позиції забезпечення управлінської діяльності можна виділити три основні вимоги, яким повинна задовольняти бухгалтерська звітність. Вона повинна містити дані, необхідні для:

- ухвалення обґрунтованих управлінських рішень у сфері інвестиційної політики;
- оцінки динаміки і перспектив зміни прибутку підприємства;
- оцінки ресурсів, що є у підприємства, ефективності їх використання.

Забезпечення цих вимог ґрунтується на одному з найважливіших принципів підготовки бухгалтерської звітності — принципі відповідності вкладеній і відтвореній інформації. Суть принципу полягає в наступному:

- бухгалтер, що готує звітні дані, повинен уявляти собі необхідність і корисність для аналізу й ухвалення управлінських рішень тих або інших даних і відобразити їх у даній звітній формі (власне звіт);
- керівник як користувач звітності повинен розуміти, що потрібні для нього дані включені в звіт і тому можуть бути їм затребувані.

1.2. Методи, принципи і методики аналізу фінансового стану підприємств

Слід наголосити, що теоретичні та методичні питання аналізу, що стосуються функціонування вітчизняних підприємств у сучасних умовах, доволі глибоко опрацьовано авторами, і водночас у сучасних умовах зростає актуальність питань, пов'язаних з вибором та уніфікацією системи фінансових показників оцінки фінансового стану підприємства, оскільки саме правильний їх вибір, враховуючи поставлену мету, дасть змогу всебічно й якісно оцінити діяльність підприємства.

Критична оцінка фінансових показників, які представлені у спеціальній літературі, свідчить, що різні автори для аналізу фінансового стану

підприємства використовують подібні групи, хоча ці групи можуть включати абсолютно різні коефіцієнти, і навпаки — аналогічні фінансові коефіцієнти згруповані у різні групи.

Повним комплексним набором показників, на нашу думку, характеризуються методики аналізу фінансового стану підприємства таких вчених-економістів, як В.Г. Артеменко, М.В. Белен-дир, А.І. Ковальов, І.О. Бланк, М.М. Крейніна, Є.В. Негашев, В.П. Привалов, А.Д. Шеремет. Серед згаданих вчених, на нашу думку, найповніший перелік фінансових показників запропонував І.О. Бланк. Надзвичайно важливими показниками, виділеними І.О. Бланком, є показники «антикризового фінансового управління» та «ризик-менеджменту». Значний перелік аналітичних інструментів дає можливість залежно від мети аналізу фінансового стану підприємства формувати різноманітні методики, а відповідно і здійснювати аналіз з різним ступенем деталізації. Сформовані методики оцінки фінансового стану підприємств мають бути адаптовані відповідно до специфіки галузі економіки не стільки за набором коефіцієнтів, як за їхніми критеріальними значеннями. Значний перелік показників для аналізу фінансового стану підприємств має місце і в інших роботах, однак з їх кола «випадають», на нашу думку, досить істотні. Так, зокрема, система показників, представлена у підручнику «Фінанси підприємств» за редакцією професора А.М. Поддєрьогіна, хоча й нараховує значний перелік показників, проте не дає змоги характеризувати грошові потоки підприємства, оцінити можливість втрати платоспроможності чи її відновлення, відсутні також показники для оцінки якості дебіторської заборгованості.

Особлива увага вчених-економістів до поглибленого аналізу фінансового стану неплатоспроможних підприємств. У роботі Л.О. Лигоненко запропоновано здійснювати такий аналіз лише за 13 показниками, що, по-перше, явно недостатньо, а по-друге, слід врахувати, що окремі з них дублюються (зокрема коефіцієнт оборотності та час обороту обігових коштів, коефіцієнт оборотності та час обороту виробничих запасів).

Оцінені нами методичні підходи інших згаданих авторів також мають практично ті самі недоліки: дублювання показників, що характеризують один і той самий аспект, відсутність показників, за допомогою яких можна прогнозувати втрату платоспроможності, її відновлення, оцінювати ступінь простроченості дебіторської та кредиторської заборгованості й спроможність підприємства її погасити, аналізувати рівень ліквідності активів і достатність чистих грошових потоків тощо.

Щодо запропонованих методик експрес-аналізу, то слід зауважити, що вони базуються на застосуванні дуже незначного переліку аналітичних коефіцієнтів, а тому зроблені висновки про фінансовий стан підприємства можуть бути не досить обґрунтованими. Майже усі ці методики не враховують показники, які характеризують грошові потоки підприємства, тоді як, на нашу думку, врахування реальних надходжень і витрат грошових ресурсів має бути одним із важливих, а радше пріоритетним завданням експрес-аналізу.

Критична оцінка різних методик дає підстави для висновку, що необхідно визначити оптимальну кількість груп фінансових показників (якомога меншу) та ранжувати їх за значенням при оцінці фінансового стану підприємства. На наш погляд, за рівнем значущості слід виділити для оцінки фінансового стану такі групи показників: група показників першого рівня — оборотність активів; другого — рентабельність; третього — фінансової стійкості; четвертого — ліквідність підприємства (а не лише активів). Крім вибору груп, необхідно обґрунтувати і перелік показників, що включатиме кожна з цих груп, з тим, аби врахувати ті недоліки, які нині мають місце і будуть розглянуті автором у подальшому.

Надзвичайно важливим аспектом при оцінці фінансового стану має бути оцінка активів, що використовують для розрахунку окремих показників. Так, зокрема при розрахунку показників ліквідності і платоспроможності, враховують усю дебіторську заборгованість за оцінкою їх у балансі. Однак при цьому слід враховувати, що такий актив, як дебіторська заборгованість,

яка вважається у світовій практиці досить ліквідною, для вітчизняних підприємств не є такою. В Україні дебіторська заборгованість підприємства часто є сумнівною.

У разі, коли підприємство визнає сумнівною частину дебіторської заборгованості, при розрахунках показників ліквідності, на наш погляд, треба враховувати чисту дебіторську заборгованість (рядок 160 балансу). На думку окремих авторів, методики експрес-аналізу повинні враховувати особливості функціонування підприємств на різних стадіях його життєвого циклу (зародження, зростання, стабілізація, спад), вибирати саме ті показники, за незначного їх переліку, які відображають особливості функціонування підприємства на різних етапах його розвитку. Але як це зробити практично? Реальним нині було б враховувати показники бізнес-плану підприємства, де якраз і повинні відбиватись особливості функціонування підприємства на конкретному етапі розвитку. Отже, усе це зумовлює необхідність вдосконалення методичних підходів до експрес-аналізу, поглибленого аналізу та здійснення інтегральної оцінки фінансового стану підприємств.

Відомо, що в міжнародній практиці для оцінки фінансового стану підприємств широко використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник фінансового стану підприємства — його інтегральну оцінку, серед яких заслуговують на увагу моделі Альтмана, Таффлера, Ліса, Чессера.

Розглянемо показники, використані в розрахунках, критичні значення їх у кожній з моделей та оцінимо можливості застосування їх у сучасних умовах функціонування підприємств України.

Модель Альтмана 1968 року:

$$Y = 1,2 K1 + 1,4 K2 + 3,3 K3 + 0,64 K4 + 1,0 K5, \quad (1.1)$$

де $K1$ — відношення оборотного капіталу до суми активів; $K2$ — відношення нерозподіленого прибутку до суми активів; $K3$ — відношення

прибутку до оподаткування і сплати процентів до суми активів; K_4 — відношення ринкової вартості капіталу до заборгованості; K_5 — відношення виручки до суми активів.

При значенні показника, більшому за 2,675, — фінансовий стан підприємства є стійким, в інтервалі від 1,81 до 2,675 фінансовий стан - нестійкий, меншому від 1,81, — високою є ймовірність банкрутства.

Удосконалена модель Альтмана 1983 року передбачає певні зміни, що представлені так:

$$Y = 0,717K_1 + 0,847K_2 + 3,107K_3 + 0,42K_4 + 0,995K_5, \quad (1.2)$$

де K_1 — відношення оборотного капіталу до суми активів; K_2 — відношення нерозподіленого прибутку до суми активів; K_3 — відношення прибутку до оподаткування і сплати процентів до суми активів; K_4 — відношення ринкової вартості капіталу до заборгованості; K_5 — відношення виручки до суми активів.

При значенні показника, більшому за 1,23, — фінансовий стан є стійким, а меншому за 1,23, — нестійким.

Моделі, розроблені Альтманом, свідчать про потребу істотних уточнень критичних значень показників упродовж певного часу.

Модель Таффлера має наступний вигляд:

$$Y = 0,53K_1 + 0,13K_2 + 0,18K_3 + 0,16K_4, \quad (1.3)$$

де K_1 — відношення прибутку від реалізації до короткострокових зобов'язань; K_2 — відношення оборотних активів до сукупних зобов'язань; K_3 — відношення короткострокових зобов'язань до суми активів; K_4 — відношення виручки до суми активів.

Критичними значеннями у моделі Таффлера фінансовий стан підприємства буде стійким при значенні, більшому за 0,3, меншому від 0,2, — нестійким.

Модель Ліса має такий вигляд:

$$Y = 0,063K1 + 0,092K2 + 0,057K3 + 0,001K4, \quad (1.4)$$

де $K1$ — відношення оборотного капіталу до суми активів; $K2$ — відношення прибутку від реалізації до суми активів; $K3$ — відношення нерозподіленого прибутку до суми активів; $K4$ — відношення власного капіталу до позиченого.

У моделі Ліса відповідно до показників, що входять до неї, фінансовий стан є стійким при значенні 0,037 і нестійким — меншому від 0,037.

Модель Чессера:

$$Y = -2,0434 - 5,24K1 + 0,0053K2 - 6,650K3 + 4,4009K4 - 0,0791K5 - 0,102K6, \quad (1.5)$$

де $K1$ — відношення готівки і ліквідних цінних паперів до суми активів; $K2$ — відношення виручки до готівки і ліквідних цінних паперів; $K3$ — відношення прибутку до оподаткування і сплати процентів до суми активів; $K4$ — відношення заборгованості до суми активів; $K5$ — відношення основного капіталу до чистих активів; $K6$ — відношення оборотного капіталу до виручки.

При значенні показника, меншому від 0,50, — фінансовий стан стійкий, а більшому за 0,50, — нестійкий.

Широке застосування згаданих моделей у зарубіжній практиці зумовлене такими перевагами: вони мають невелику кількість значущих показників, що забезпечує високу точність результатів за низької трудомісткості їх використання; моделі забезпечують інтегральну оцінку і дають можливість порівнювати різноманітні об'єкти; інформація для розрахунку усіх показників є доступною, бо відображається в основних формах фінансової звітності; існує можливість не лише оцінки фінансового

стану, а й прогнозування банкрутства, оцінки зони ризику, в якій перебуває підприємство.

Однак ці моделі показують правдиві результати лише в тих конкретних умовах, для яких вони розроблені. Використання таких моделей в Україні було б можливим за повної відповідності бухгалтерського обліку, фінансової звітності і показників у міжнародній практиці та стабільній діяльності вітчизняних підприємств. У зв'язку з наявними відмінностями показники вітчизняних підприємств, введені в модель, повинні мати інші критеріальні значення. Адже величина цих коефіцієнтів істотно впливає на результати розрахунків і правильність висновків про фінансовий стан підприємства.

У методологічному аспекті в Україні існують такі методики оцінювання фінансового стану підприємств:

- методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. за №81;

- рекомендації щодо визначення фінансового стану позичальників, затверджені постановою Правління Національного банку України від 29.09.1997 р. за № 323;

- методика інтегрального оцінювання інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. за № 22;

- положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затверджене постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 р. за № 279;

- методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства,

фінансового банкрутства чи доведення до банкрутства, затвержені Міністерством економіки України від 17.01.2001 р. за № 10;

➤ положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджено Міністерством фінансів України, Фондом державного майна України від 26.01.2001 р. за № 49/121.

При аналізі загального фінансового стану підприємства визначають показники загального капіталу — підсумок балансу, який, з одного боку, показує загальну суму коштів, що її має у своєму розпорядженні підприємство, — актив, а з іншого — суму джерел утворення цих коштів — пасив.

Аналіз фінансового стану проводиться за допомогою різного типу моделей, що дозволяють структурувати й ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками. Можна виділити три основні типи моделей: описові, предикативні і нормативні.

Описові моделі, відомі так само, як моделі описового характеру, є основними для оцінки фінансового стану підприємства. До них відносяться: побудова системи звітних балансів, надання системи звітних балансів у різних аналітичних розрізах, вертикальний і горизонтальний аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів, аналітичні записки до звітності.

В основі вертикального аналізу лежить інше відображення бухгалтерської звітності — у вигляді відносних величин, що характеризують структуру узагальнюючих підсумкових показників. обов'язковим елементом аналізу служать динамічні ряди цих величин, що дозволяє відстежувати і прогнозувати структурні зрушення у складі господарських засобів і джерел їх покриття.

Горизонтальний аналіз дозволяє виявити тенденції зміни окремих статей або їх груп, що входять до складу бухгалтерської звітності. В основі цього аналізу лежить обчислення базисних темпів зростання балансових статей або статей звіту про прибутки і збитки.

Предикативні моделі — це моделі, які використовуються для прогнозування доходів і його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширеними з них є: розрахунок точки критичного обсягу продажів, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу, моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі. Моделі цього типу дозволяють порівнювати фактичні результати діяльності підприємств з очікуваними, розрахованими по бюджету. Ці моделі використовуються в основному у внутрішньому фінансовому аналізі. Їх суть зводиться до встановлення нормативів по кожній статті витрат, по торгово-технологічних процесах, видах виробів тощо.

Система аналітичних коефіцієнтів — провідний елемент аналізу фінансового стану, вживаний різними групами користувачів: менеджерами, аналітиками, акціонерами, кредиторами, інвесторами та ін. Найчастіше виділяють п'ять груп показників за наступними напрямками фінансового аналізу.

1.3. Основні показники оцінки фінансового стану підприємств

Основні показники оцінки фінансового стану підприємств діляться на п'ять груп:

1. Аналіз майнового стану підприємства.
2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.
3. Аналіз фінансової незалежності підприємства.
4. Аналіз ділової активності підприємства.
5. Аналіз прибутковості підприємства.

Розглянемо структуру кожної групи.

Аналіз майнового стану підприємства.

Основні показники, що використовуються для оцінки майнового стану, подано в таблиці 1.1.

Аналіз майнового стану (майна) підприємства починають з аналізу динаміки складу і структури загального капіталу.

Загальний капітал — це підсумок балансу (валюта балансу), який, з одного боку, показує загальну суму засобів, що має в своєму розпорядженні підприємство, а з іншого — суму джерел утворення цих засобів.

Таблиця 1.1

Показники ефективності використання майна

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Частка оборотних виробничих засобів в обігових коштах	$K_{\text{об.вир.зас.об.кошт}} = \frac{\text{Оборотні виробничі засоби}}{\text{Оборотні активи}}$	Додатний, повинен ↑
2	Частка осн. Засоб. в активах	$K_{\text{оз.в акт}} = \frac{\text{Залишкова вартість осн.засобів}}{\text{Активи}}$	Від'ємний, повинен ↓
3	Зносу основних засобів	$K_{\text{зн.оз}} = \frac{\text{Знос основних засобів}}{\text{Первісна вартість осн.засобів}}$	Від'ємний, повинен ↓
4	Оновлення основних засобів	$K_{\text{он.оз}} = \frac{\text{Збільш.за пер.первіс.вартості ОЗ}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	Додатний, повинен ↑
5	Частка довгострокових фін. інвест. в активах	$K_{\text{довг.фін.інв.в акт}} = \frac{\text{Довгострок.фін.інвест.}}{\text{Активи}}$	Додатний, повинен ↑
6	Частка оборот. виробничих активів	$K_{\text{об.вир.акт}} = \frac{\text{Оборотні виробничі засоби}}{\text{Активи}}$	Додатний, повинен ↑
7	Мобільності активів	$K_{\text{моб. акт}} = \frac{\text{Мобільні активи}}{\text{Немобільні активи}}$	Додатний, повинен ↑, рекомєнд. межа 0,5

За розміщенням капітал поділяють на:

- основний — вкладання коштів з довгостроковими цілями в нерухомість, природні ресурси, промислову та інтелектуальну власність, фінансові інвестиції тощо;
- оборотний — найбільш мобільна частина загального капіталу, бере участь лише в одному операційному циклі, повністю переносить свою вартість на готовий продукт.

За формами функціонування капітал виступає в трьох формах: грошовій, продуктивній, товарній.

У процесі кругообігу капітал втілює свою вартість в активи і за їх допомогою функціонує в процесі виробництва. Активи безпосередньо беруть участь у створенні нової вартості, а капітал бере участь у створенні нової вартості непрямо, через активи.

Активи балансу відображають характер використання капіталу, показують суму наявних у підприємства господарських коштів, що називаються майном підприємства.

За характером використання майно підприємства (господарські кошти) поділяють на:

- необоротні активи (основні кошти, іммобілізований капітал);
- оборотні активи (мобільний капітал).

Необоротні активи — це ресурси, які утримуються підприємством більше ніж 12 місяців або одного операційного циклу (якщо він перевищує 12 місяців) з метою отримання майбутніх економічних вигод і може бути достовірно визначена вартість активу.

Для цілей аналізу визначають склад, обсяги, структуру, динаміку необоротних активів.

Матеріальною основою виробничого процесу є засоби праці, які набувають економічної форми основних засобів.

Основні засоби — це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів,

надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, корисний строк використання яких більше одного року або операційного циклу.

Основні засоби розрізняються за складом, призначенням, роллю в процесі виробництва. Для цілей аналізу основні засоби групують за окремими ознаками у якісно-однорідні групи.

Аналіз обсягу основних засобів ґрунтується на вартісній оцінці основних засобів на початок року, кінець року, також визначається середньорічна вартість основних засобів тощо.

Кожен об'єкт основних засобів має кілька вартісних оцінок. Це зумовлено тривалим функціонуванням основних засобів, змінами в умовах їх відтворення в різні періоди. Види вартісних оцінок залежать від моменту, на який визначають вартість, та від стану в період оцінювання.

Оборотні активи — це активи, які необхідні для забезпечення безперервності кругообігу капіталу, послідовно приймають грошову, виробничу, товарну форму, протягом одного операційного циклу можуть бути перетворені на гроші. Для цілей аналізу обігові активи групують за різними ознаками.

Аналіз майна (майнового стану) підприємства дає змогу відповісти на такі питання:

- як змінилась валюта балансу та за рахунок яких складових (вертикальний аналіз балансу);
- як співвідносяться між собою темпи зростання загального капіталу, обігові виробництва, чистого прибутку;
- які асигнування вкладено в основні та оборотні засоби (структурні показники активів балансу);
- скільки коштів у сфері виробництва і в сфері обігу;
- скільки коштів у грошовій та матеріальній формі;
- який технічний та моральний стан основних засобів;

- яка інтенсивність процесу оновлення основних засобів.

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства. Однією з ключових ознак стійкого фінансового стану підприємства є його ліквідність та платоспроможність.

У Міжнародних стандартах фінансової звітності в Концептуальній основі наводиться визначення, що інформація щодо ліквідності та платоспроможності підприємства є корисною для прогнозування спроможності підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Ліквідність стосується наявності грошових коштів у найближчому майбутньому після виконання фінансових зобов'язань даного періоду. Платоспроможність стосується наявності грошових коштів упродовж більшого періоду для вчасного виконання фінансових зобов'язань.

В таблиці 1.2 наведені показники ліквідності та платоспроможності.

Таблиця 1.2

Показники ліквідності підприємства

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Чистий обіговий капітал (NWC)	$NWC = \text{Поточні активи} - \text{Поточні зобов'язання}$	>0
2	Доля обігових коштів в активах	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Валюта балансу}}$	
3	Коефіцієнт покриття	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	>2
4	Абсолютної ліквідності	$K_{\text{абсл.лікв.}} = \frac{\text{Грошові кошти та цінні папери}}{\text{Поточні пасиви}}$	0,2-0,5
5	Швидкої ліквідності	$K_{\text{швид.лікв.}} = \frac{\text{Поточні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні пасиви}}$	0,5-1,0
6	Загальної ліквідності	$K_{\text{загал.лікв.}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	1,5-2,0
7	Маневреності	$K_{\text{маневр.}} = \frac{\text{Вільний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	0,25-0,9

8	Поточної заборгованості	$K_{\text{пот.заб}} = \frac{\text{Поточна кредиторська заборгованість}}{\text{Поточна дебіторська заборгованість}}$	<1
---	-------------------------	---	----

Платоспроможність підприємства — це можливість підприємства наявними грошовими коштами гасити свої строкові зобов'язання.

Оперативна (поточна) платоспроможність підприємства вивчається при проведенні внутрішнього фінансового аналізу, коли порівнюються суми платіжних засобів підприємства зі строковими зобов'язаннями.

Для визначення платоспроможності складається платіжний календар на основі даних аналітичного обліку, виписок банку і т. ін. Платіжні календарі складають на день, тиждень, декаду, два тижні, місяць. Періодичність їх складання залежить від стану платоспроможності господарюючого суб'єкта.

Зовнішні користувачі не в змозі визначити таким чином стан платоспроможності підприємства і використовують для цього аналіз ліквідності балансу.

Ліквідність балансу — це ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.

Ліквідність підприємства — це більш загальне поняття, ніж ліквідність балансу. Якщо ліквідність балансу характеризує якість управління активами, тобто можливість надходження грошових коштів лише за рахунок реалізації активів, то ліквідність підприємства залежить від іміджу даного підприємства, його інвестиційної привабливості, що дозволяє підприємству залучати додаткові кошти.

Основним абсолютним показником доброго фінансового стану є наявність власних (чистих) оборотних коштів (активів) (ВОК), або величина робочого чистого капіталу (NWC – Net Working Capital). За даними балансу цей показник розраховують як різницю між поточними активами (ПА) та короткостроковою заборгованістю (КЗ), а саме короткостроковою кредиторською заборгованістю. Даний показник показує, яка сума поточних

активів сформована за рахунок власного капітану, або що залишається в обігу підприємства після повного погашення поточних зобов'язань, і характеризує ту складову власного капіталу, яка залучена до обігових активів;

Як показує практика, при стійкому фінансовому стані поточні активи формуються за рахунок власного капіталу та короткострокових позикових коштів, але за певних обставин, можливо, і за рахунок довгострокових кредитів. Тому обігові активи залежно від джерел їх формування поділяють на змінну частину, яка сформована за рахунок короткострокових зобов'язань підприємства, та постійну частину, сформовану за рахунок постійного капіталу.

Нестача власних обігових коштів веде до збільшення змінної та зменшення постійної частин обігових активів, що свідчить про нестійкий його фінансовий стан, а саме — про посилення фінансової залежності підприємства.

Для нормальної життєдіяльності підприємство повинне обов'язково мати власні обігові кошти в необхідному обсязі, бо якщо після сплати у підприємства не залишається власних обігових коштів, то воно не зможе продовжити успішну безперервну виробничо-господарську діяльність.

Узагальнюючим показником ліквідності є коефіцієнт загальної ліквідності (загальний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт покриття), який вимірює поточну загальну ліквідність і показує, як саме поточні кредиторські зобов'язання забезпечуються поточними активами. Умовно-нормативне значення цього показника становить 1,5-2,5.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (коефіцієнт проміжної, суворої, критичної ліквідності) показує, яка частина короткострокових зобов'язань підприємства може бути негайно погашена за рахунок наявних коштів та можливих надходжень коштів. Нормальне значення показника становить 0,7-0,8.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності допомагає оцінити можливість погашення короткострокових зобов'язань підприємства за найбільш ліквідними активами у випадку його критичного стану. За світовим досвідом у чисельнику можна відобразити лише грошові кошти та їх еквіваленти.

Цей коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності та ліквідності і характеризує ту частину заборгованості, яку можна погасити найближчим часом. Теоретично достатнім вважається його значення вище за 0,2-0,5. Це означає, що 20-50% своїх короткострокових боргів підприємство може погасити водночас. Цей показник називають ще коефіцієнтом платоспроможності; використовується при проведенні зовнішнього фінансового аналізу. Під ліквідністю активу розуміють його здатність трансформуватися в грошові кошти. Ступінь ліквідності визначається насамперед тривалістю часу для такого трансформування. Чим менший період, тим вища ліквідність. Часто можна продати актив дуже швидко за короткий час, але зі значною знижкою в ціні.

Аналіз фінансової незалежності підприємства.

Розрахунок показників фінансової незалежності подано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Показники структури джерел засобів підприємства

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Незалежності	$K_{\text{незал}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	0,5-1,0
2	Фінансової стійкості	$K_{\text{фін.стійк}} = \frac{\text{Власні засоби} + \text{Дебіторські зобов'язання}}{\text{Валюта балансу}}$	0,5-0,9
3	Фінансування	$K_{\text{фін}} = \frac{\text{Власні засоби}}{\text{Позикові кошти}}$	0,9-3,0
4	Власних інвестицій	$K_{\text{вл.інв}} = \frac{\text{Власні кошти}}{\text{Необоротні активи}}$	0,25-0,9
5	Інвестування власних та	$K_{\text{інв.вл.довг}} = \frac{\text{Необоротні активи}}{\text{Засоби довгострокового корист-ння}}$	0,4-0,9

	довгострокових залучень		
6	Фінансового лівереджу	$K_{\text{фл}} = \frac{\text{Довгострокові забор'язання}}{\text{Власні кошти}}$	Нижня межа 0,25
7	Маневреності	$K_{\text{маневр.}} = \frac{\text{Вільний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	0,25-0,9

Фінансова незалежність підприємства характеризує такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство може вільно маневрувати грошовими коштами для забезпечення безперервного процесу фінансово-господарської діяльності, а також його оновлення та розширення, тобто задовольняє потребам розвитку підприємства і відповідає вимогам зовнішнього середовища.

Для забезпечення фінансової незалежності підприємство повинно мати гнучку структуру фінансових ресурсів. Значення і сутність фінансової незалежності яскраво відображаються в її показниках — відносних та абсолютних. Розглянемо їх:

Коефіцієнт Автономної незалежності (коефіцієнт автономії, коефіцієнт власності) характеризує концентрацію власного капіталу. Стандартне значення цього коефіцієнта не повинно бути нижчим за 50 %. Зростання коефіцієнта означає підвищення фінансової стійкості підприємства і є позитивним моментом (але чи сприяє це збільшенню виробничої активності підприємства, зростанню його прибутковості).

Коефіцієнт фінансової залежності (коефіцієнт концентрації залученого капіталу) характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника за часом означає посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля) характеризує співвідношення позикових та власних коштів. Динаміка збільшення коефіцієнта веде до посилення залежності підприємства від залученого капіталу, зниження його фінансової незалежності, зменшення фінансової стійкості. Але в той же час сприяє підвищенню прибутковості

власного капіталу. Це пов'язано з тим, що підприємство зацікавлене у використанні позикових коштів, оскільки відсотки по обслуговуванню визначаються як витрати і зменшують величину прибутку до оподаткування, а також величина витрат на виплату відсотків менша, ніж величина прибутку, отриманого від використання позикових коштів, що в цілому сприяє зростанню рентабельності власного капіталу.

У різних галузях співвідношення позикових та власних коштів різне. Це залежить як від менталітету країни, так і від обіговості капіталу. Чим вища обіговість капіталу, тим більшим може бути даний коефіцієнт.

Коефіцієнт довгострокової заборгованості характеризує загальну капіталізацію підприємства, оскільки суму довгострокових зобов'язань і власного капіталу називають загальною капіталізацією підприємства.

Коефіцієнт покриття відсотків є відносним показником довгострокової платоспроможності. В чисельнику береться величина прибутку до вирахування відсотків за користування кредитів та сплати податків (ЕВІТ).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу визначає частку власного капіталу, що вкладена в обігові активи і характеризує зростання ступеня мобільності власного капіталу, а саме ту частину власного капіталу, яка знаходиться в обігу і забезпечує необхідну гнучкість у використанні коштів, тобто використовується для фінансування поточної діяльності. Позитивною є тенденція зростання даного показника. Мультиплікатор власного капіталу є множителем, що пов'язує прибутковість загального та власного капіталу.

Аналіз показників ділової активності. Абсолютні та відносні показники ділової активності представлено в таблицях 1.4, 1.5, 1.6.

Таблиця 1.4

Показники ділової активності: обертання дебіторської та кредиторської заборгованості

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5

1	Обертання дебіторської заборгованості	$K_{об.деб.заб} = \frac{\text{Чиста вируч.від реал.прод.}}{\text{Дебіторська заборгованість}}$	Додатний, повинен ↑ (нижня межа 18), к-сть разів
2	Період погашення дебіт. заборг.	$P_{пог.деб.заб} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{об.деб.заб}}$	Від'ємний, повинен ↓

Продовження таблиці 1.4

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
3	Період погашення кредиторської заборгованості	$P_{пог.кред.заб} = \frac{\text{Поточні забов'яз*360}}{\text{Собівартість реалізації}}$	Від'ємний, повинен ↓, кількість днів
4	Частка сумнівної дебіторської заборгованості	$K_{сумн.деб.заб} = \frac{\text{Резерв сумнівних боргів}}{\text{Дебіт.заборг}}$	Від'ємний, повинен ↓ (0-0,1)

Такий аналіз дає можливість визначити, наскільки ефективно підприємство використовує вкладені в нього кошти і відповісти на питання, за рахунок яких саме складових активів підприємство може підвищити свою результативність.

Таблиця 1.5

Показники ділової активності: обертання оборотних коштів

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	Забезпечення підприємства власним оборотним капіталом	$K_{заб.вл.об.кап} = \frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Оборотні активи}}$	0,1-0,5
2	Оборотності обігових коштів	$K_{об.об.к} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Обігові кошти}}$	Додатний, повинен ↑, кількість оборотів
3	Період обороту обігових коштів	$P_{об.об.к} = \frac{\text{Період (360)}}{K_{об.об.к}}$	Від'ємний, повинен ↓
4	Закріплення обігових коштів	$K_{закр.о.к} = \frac{1}{K_{об.об.к}}$	
5	Вивільнення засобів обігу	$K_{в.зас.зоб.} = \frac{\text{Чиста вир.від реал.прод.*}(K_{закр.об.кошт.с}}{\text{Обвгові кошти}}$	Додатний, повинен ↑

6	Маневреності власних обігових коштів	$K_{\text{ман.вл.об.к}} = \frac{\text{Кошти}}{\text{Власні обігові кошти}}$	Додатний, повинен ↑
7	Забезп. запасів власн.обіг.кошт.	$K_{\text{заб.зап.вл.об.кошт}} = \frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Запаси}}$	Додатний, повинен ↑
8	Покриття запасів	$K_{\text{пок.зап}} = \frac{\text{Джерела покриття запасів}}{\text{Запаси}}$	Додатний, повинен ↑

Таблиця 1.6

Показники ділової активності: ресурсовіддача

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Обігу основних засобів (фондовіддача)	$K_{\text{об.осн.зас}} = \frac{\text{Чиста вируч.від реал.прод.}}{\text{Основні засоби}}$	Додатний, повинен ↑ (нижня межа 3)
2	Обіговості запасів	$K_{\text{обю.зап}} = \frac{\text{Собівартість реалізації}}{\text{Запаси}}$	Додатний, повинен ↑ (нижня межа 3), к-сть разів
3	Період зберігання запасів	$P_{\text{зб.зап}} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{\text{об.зап}}}$	Від'ємний, повинен ↓, від 45 до 120, к-сть днів
4	Період операційного циклу	$P_{\text{оп.ц}} = \frac{\text{Сумма періодів збер.запасів і погаш.деб.заборг.}}{P_{\text{зб.зап}} + P_{\text{пог.деб.заб}}}$	Від'ємний, повинен ↓, к-сть днів
5	Період фінансового циклу	$P_{\text{фін.ц}} = \frac{\text{Різниця періодів опер.циклу і погаш.д.заборг}}{P_{\text{оп.ц}} - P_{\text{пог.деб.заб}}}$	Від'ємний, повинен ↓, к-сть днів

Основні показники — це показники оборотності та капіталовіддачі, що характеризують інтенсивність використання засобів підприємства і показують, наскільки ефективно адміністрація керує підприємством.

Коефіцієнти оборотності характеризують швидкість обігу складових капіталу і визначають, скільки разів протягом звітного періоду кошти, вкладені в певні активи, зробили оборот. Коефіцієнт обчислюється в кількості разів, зростання даного коефіцієнта для всіх видів активів

позитивне. Загальний обіг оборотного капіталу являє собою суму часткових показників обігу складових поточних активів.

Тривалість одного обороту є коефіцієнтом обіговості, визначеним у днях. Цей коефіцієнт використовують для визначення операційного та фінансового циклу.

Коефіцієнт закріплення є розрахунковим показником інтенсивності і характеризує суму обігових активів, що припадають на одиницю реалізованої продукції; є оборотним показником до коефіцієнта обіговості.

Аналіз прибутковості підприємства.

Основні показники прибутковості дано в таблицях 1.7, 1.8, 1.9.

Таблиця 1.7

Показники рентабельності: загальна рентабельність

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Рентабельність власного капіталу	$R_{\text{вл.кап}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	Додатний, повинен ↑
2	Рент. активів за прибутком від звичайної діяльності	$R_{\text{акт. за пр. зв. діяльн}} = \frac{\text{Прибуток від зв. діяльн.}}{\text{Активи}}$	Додатний, повинен ↑
3	Рент. активів за чистим прибутком	$R_{\text{акт. чт. пр.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	Додатний, повинен ↑
4	Рентабельність виробничих засобів	$R_{\text{вир. зас.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виробничі засоби}}$	Додатний, повинен ↑
5	Рентабельність реаліз. прод-ції за прибутком від реаліз.	$R_{\text{пр. за пр. реал.}} = \frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Виручка}}$	Додатний, повинен ↑
6	Рентабельність реаліз. прод-ції за прибутком від опер. діяльн.	$R_{\text{пр. за пр. оп. діяльн.}} = \frac{\text{Прибуток від операційної діяльності}}{\text{Виручка}}$	Додатний, повинен ↑

7	Рент. реаліз. прод-ції за чистим приб.	$R_{\text{пр.зачист.пр}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}}$	Додатний, повинен ↑
---	--	---	---------------------

Сума додатково залучених (вилучених) коштів є розрахунковим абсолютним показником, пов'язана з показником прискорення або уповільнення обіговості активів; характеризує економічний ефект внаслідок прискорення обіговості.

Показники капіталовіддачі є показниками інтенсивності, характеризують віддачу капіталу. В чисельнику — обсяг реалізації, в знаменнику показника — активи, основні засоби тощо. При інтерпретації показника одиниці вимірювання залишаються.

Операційний цикл — це час між придбанням матеріалів, їх використанням у виробництві, реалізацією готової продукції та отриманням грошових коштів чи еквівалентів грошових коштів.

Фінансовий цикл — це час від оплати за придбані матеріали до отримання грошей за реалізовані товари (роботи, послуги).

На практиці аналіз ділової активності доцільно проводити за такими напрямками: аналіз оборотності заборгованостей (дебіторської та кредиторської), аналіз оборотності оборотних коштів (робочого й функціонуючого капіталу) та аналіз ресурсівіддачі.

Таблиця 1.8

Показники рентабельності капіталу

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Реінвестування	$K_{\text{реінв}} = \frac{\text{Реінвестований прибуток}}{\text{Чистий прибуток}}$	Додатний, повинен ↑
2	Економічного зростання	$K_{\text{еконо.зрост}} = \frac{\text{Реінвест.прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	Додатний, повинен ↑
3	Співвідн. сплач. відсотків і прибутку	$K_{\text{відс.наприб}} = \frac{\text{Витрати на сплату відсотків}}{\text{Прибуток віз звич.діяльн.}}$	Від'ємний, повинен ↓, (0-0,4)

4	Рентабельність чистого прибутку відносно активів	$R_{\text{чист. пр. відн. акт}} = \frac{\text{Активи}}{\text{Чистий прибуток}}$	Від'ємний, повинен ↓
5	Рентабельність власного капіталу відносно чистого прибутку	$R_{\text{вл. кап. відчист. пр.}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий прибуток}}$	Від'ємний, повинен ↓

Таблиця 1.9

Показники обіговості капіталу та трансформації активів

№	Показник (коефіцієнт)	Формула	Межі коефіцієнта
1	2	3	5
1	Трансформації. Обіговість активів.	$K_{\text{тр. акт}} = \frac{\text{Чиста вир. від реал. прод.}}{\text{Активи}}$	Додатний, повинен ↑
2	Маневреності роб. капіталу	$K_{\text{м. р. к}} = \frac{\text{Запаси}}{\text{Робочий капітал}}$	Від'ємний, повинен ↓
3	Мобільності засобів	$K_{\text{моб. зас}} = \frac{\text{Влас. капітал} + \text{Довгостр. забов'яз.}}{\text{Валюта балансу}}$	0,4-0,6
4	Обігу власного капіталу	$K_{\text{об. вл. кап}} = \frac{\text{Чиста вир. від реал. прод.}}{\text{Власний капітал}}$	Додатний, ↑, >2,7
5	Оборотності готової продукції	$K_{\text{об. гот. род}} = \frac{\text{Чиста вир. від реал. прод.}}{\text{Готова продукція}}$	Додатний, повинен ↑, к-сть разів

В умовах ринкових відносин велике значення мають показники ефективності діяльності підприємства, які характеризують рівень прибутковості його виробництва. Показники прибутковості визначають відносну доходність підприємства, що вимірюється у відсотках до витрат ресурсів чи капіталу з різних позицій. Зростання значень усіх показників прибутковості є позитивним моментом, а терміну окупності— негативним. Основні показники подано нижче.

Маржа прибутку — показник прибутковості діяльності підприємства; визначає ефективність основної діяльності і становить норму прибутку.

Показники рентабельності показують, скільки прибутку підприємство має з однієї гривні, витраченої на виробництво та реалізацію.

Коефіцієнти прибутковості капіталу показують, скільки грошових одиниць прибутку отримано підприємством за рахунок використання одиниці його капіталу. Під капіталом розуміють загальний капітал та власний капітал.

Показники ефективності використання активів (коефіцієнти віддачі) характеризують використання основних засобів підприємства, обігових активів. Зростання в динаміці цих показників є позитивною тенденцією.

Термін окупності капіталу показує, за який період повністю окупляться кошти, вкладені в діяльність підприємства (загальний капітал, власний капітал).

Під час аналізу цих показників треба мати на увазі, що вони не враховують ефект довгострокових інвестицій, величина власного капіталу визначається за даними балансу, яка може істотно відрізнятися від справедливої ціни. У практиці фінансового аналізу, як правило, аналіз прибутковості проводиться за такими напрямками: аналіз загальної прибутковості; аналіз прибутковості капіталу; аналіз трансформації капіталу.

Розділ 2. Аналіз фінансового стану підприємства ТОВ «ІРФ-Україна»

2.1. Характеристика організаційно-функціональної структури підприємства

ТОВ «ІРФ Україна» було створено у 2000 році, у складі корпорації «Інтеррибфлот». Корпорація займає провідне місце на ринку рибного виробництва України з 1994 року, на сьогодні – це багатoproфільна корпоративна структура з власними суднами, ремонтною базою, виробничими підрозділами та системою збуту, як в Україні, так і за її межами.

Основним видом діяльності та завданням ТОВ «ІРФ-Україна», в структурі корпорації «Інтеррибфлот», є оптова торгівля рибними консервами і морепродуктами таких торгових марок, як «Аквамарин», «Море», «Морська колекція». Продаж здійснюється на території України, а також за її межами, включаючи країни СНД.

За формою власності ТОВ «ІРФ Україна» – це приватне підприємство.

Продукція ТОВ «ІРФ Україна» представлена в 90% торговельних точках України під своїми торговельними марками: «Аквамарин», «Море», «Морська колекція». Основними покупцями підприємства є як торговельні мережі, так і оптові постачальники.

Серед торговельних мереж, покупцями підприємства є:

- ТОВ Метро Кеш енд Кері Україна

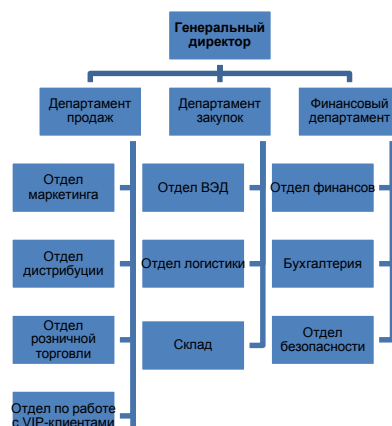

- ТОВ АТБ-Маркет
- ТОВ Фудсервіс (мережа «Кишеня»)
- ТОВ Фоззі-Фуд (мережа «Фуршет» », «Сільпо»)
- ТОВ Риал Істейт (торгова мережа «Ашан»)
- ТОВ «Адвентис» (ТЦ «Караван»)

Продукція ТОВ «ІРФ Україна» займає 40% ринку рибної консервації.

Протягом 2019 року чітко просліджувалась тенденція збільшення попиту на більш дешеву продукцію. Але підприємство не знижували цін, а робило ставку на високу якість продукції. І саме ця стратегія принесла свої плоди – продукція підприємства представлена у всіх регіонах України і її просувають кращі дистриб'ютори. Ще одним важливим пунктом в стратегії компанії є оптимізація асортименту. Підприємство активно займається розвитком позицій, конкурентоспроможність яких поза сумнівів. Наприклад, консерви «Сардина» торгової марки «Аквармарин» - лідер ринку в будь-якій мережі, на будь-якому ринку; консерви «Шпроти», вироблені на заводі «Антарктика» за своєю якістю та смаковими властивостями не поступаються прибалтійським аналогам. ТОВ «ІРФ Україна» продовжує фокусуватися на найбільш перспективних і швидкозростаючих сегментах ринку, працює над розвитком асортименту своєї продукції, намагаючись якомога краще задовольнити мінливі потреби споживачів.

Централізованим елементом організаційного механізму на підприємстві є структура управління, за допомогою якої поєднуються різні центри фінансового управління, регламентуються внутрішні зв'язки і досягається стійка система службових взаємовідносин між структурними підрозділами і працівниками апарату управління. На рисинку 2.1. наведена організаційно-функціональна структура підприємства.

Рис. 2.1. Організаційно-функціональна структура підприємств

2.2. Аналіз майнового стану, ліквідності, платоспроможності та фінансової незалежності підприємства

На основі показників фінансової звітності підприємства проведемо розрахунки та аналіз показників фінансового стану ТОВ «ІРФ Україна».

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності ТОВ «ІРФ Україна» за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	значення тис.грн.	%	значення тис.грн.	2019 до 2018; %	значення тис.грн.	2020 до 2019; %
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг реалізації	278962,5	100	281731,8	100,9	330446,9	117,3
Собівартість	217908,7	100	224516,3	103	262269,1	116,82
Прибуток (збиток)	39,7	100	135,6	341,56	431,6	318,29

Аналіз майнового стану.

Таблиця 2.2

Аналіз майнового стану ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5
Частка оборотних виробничих засобів в обігових коштах	0,15	0,08	0,002	Додатний, повинен ↑
Частка основних засобів в активах	0,004	0,003	0,003	Від'ємний, повинен ↓
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,42	0,54	0,61	Від'ємний, повинен ↓

Оновлення основних засобів		0,19	0,21	Додатний, повинен ↑
Частка довгострокових фін. інвест. в активах	0	0	0	Додатний, повинен ↑
Частка оборотних виробничих активів	0,15	0,08	0,002	Додатний, повинен ↑
Мобільності активів	105,59	120,45	145,3	Додатний, повинен ↑, рекомед. межа 0,5

Частка оборотних виробничих засобів в обігових коштах визначає й показує частку обігових коштів у виробничій сфері. Оскільки на підприємстві за досліджувані періоди відсутні розрахунки за статтею незавершене виробництво, то для визначення коефіцієнта оборотності виробничих засобів в обігових коштах розраховують відношення виробничих запасів до загальної суми оборотних активів і витрат майбутніх періодів. Загалом значення даного коефіцієнта має тенденцію до зменшення, у зв'язку зі зменшенням виробничих запасів. Оскільки підприємство здійснює торгівельну діяльність, це не є негативним явищем.

Частка основних засобів в активах визначає частку основних засобів в активах підприємства. Коефіцієнт показує частку коштів, інвестованих в основні засоби (на далі - ОЗ) у валюті балансу. З таблиці 2.2 видно, що показник на протязі 2018-2020 років має тенденцію до зменшення, що є позитивним фактором для підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів визначає й показує рівень фізичного та морального зносу ОЗ. Суттєвих змін значень коефіцієнта не спостерігалось, протягом досліджуваних періодів. Як бачимо, є незначний відсоток зростання зносу і його потрібно зменшувати, тому, що це призводить до збільшення первісної вартості.

Коефіцієнт оновлення основних засобів визначає й показує рівень фізичного та морального оновлення ОЗ. Цей показник має позитивні тенденції на протязі всього періоду. Таким чином, фізичне та моральне оновлення ОЗ збільшується.

Коефіцієнт довгострокових фінансових інвестицій в активах визначає частку фінансових інвестицій у валюті балансу. Коефіцієнт показує зменшення диверсифікаційного ризику. Оскільки на підприємстві протягом досліджуваного періоду не відбувалось розрахунків за такими статтями, як довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств. Тобто підприємство не здійснює інвестицій. Через це коефіцієнт довгострокових фінансових інвестицій в активах дорівнює 0. Отже, на підприємстві не існує диверсифікаційного ризику.

Показник частки оборотних виробничих активів визначає й показує частку мобільних виробничих коштів у валюті балансу. Коефіцієнт розраховується як відношення оборотних виробничих активів до активів підприємства. Оскільки на підприємстві за досліджувані періоди відсутні розрахунки за статтю незавершене виробництво, то для визначення даного коефіцієнта розраховують відношення виробничих запасів до загальної суми активів підприємства. Загалом значення даного коефіцієнта, як і показника частки оборотних виробничих засобів в обігових коштах, має тенденцію до зменшення, у зв'язку зі зменшенням виробничих запасів. Оскільки підприємство здійснює торгівельну діяльність, це не є негативним явищем.

Аналіз ліквідності і платоспроможності.

Таблиця 2.3

Аналіз ліквідності і платоспроможності ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5
Чистий обіговий капітал (NWC)	-728,25	-900,6	-135,9	>0
Доля обігових коштів в активах	0,99	0,99	0,99	
Коефіцієнт покриття	0,94	0,90	2,06	>2
Абсолютної ліквідності	0	0	0,002	0,2-0,5
Швидкої ліквідності	0,69	0,88	2,04	0,5-1,0
Загальної ліквідності	0,99	0,99	0,99	1,5-2,0
Маневреності	-3	-2,12	-0,051	0,25-0,9

Поточної заборгованості	0,77	0,8	0,66	<1
-------------------------	------	-----	------	----

З коефіцієнта мобільності активів видно, скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових. Коефіцієнт показує потенційну можливість перетворення активів на ліквідні кошти. Для ефективної господарської діяльності підприємства, значення цього коефіцієнта розглядаються по відношенню до нижньої рекомендованої межі 50 %, тобто мобільні кошти повинні становити щонайменше 50% від немобільних активів. На протязі всього досліджуваного періоду спостерігається збільшення цього показника. Це є позитивним фактором, для ліквідності майна.

При розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності було встановлено, що компанія не має змоги погасити короткострокові пасиви одномоментно. Тобто протягом усіх періодів співвідношення між сумою грошових коштів та цінних паперів до кредиторської заборгованості не задовольняло мінімального значення абсолютної ліквідності. У 2020р. цей показник взагалі дорівнює нулю. Це свідчить про дуже значну нестачу власних грошових коштів (найбільш ліквідного показника).

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує частку поточних зобов'язань, яка може бути погашена ліквідними коштами та очікуваними надходженнями від дебіторів. Для нормального функціонування підприємства він має коливатись у межах 50-100 %. З аналізу наведеного в таблиці 2.4 видно, що цей показник протягом всіх періодів відповідає визначеній частці грошових коштів та цінних паперів і дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань.

Загалом за всі три періоди можна задовольнити нормативні 50% короткострокових зобов'язань, а у 2020 р. навіть майже 79%.

Загальний коефіцієнт ліквідності показує частку поточних зобов'язань, яка може бути покрита поточними активами. Для нормального функціонування підприємства він має коливатися в допустимих межах 1,5-2,0. Аналіз показав відхилення від рекомендованих меж. Тобто, підприємство

з великими труднощами зможе погасити всі свої зобов'язання за рахунок всіх своїх активів.

Коефіцієнт маневреності визначає відношення вільних обігових коштів (поточні активи — поточні зобов'язання) до власного капіталу. Для нормального функціонування підприємства він має коливатися в допустимих межах 25-90 %. У періодах дослідження, підприємство мало від'ємний показник за рахунок меншої кількості оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями. Але прослідковується позитивна тенденція зменшення цього показника.

Коефіцієнт поточної заборгованості визначає відношення кредиторської заборгованості до дебіторської. Для нормального функціонування підприємства він має коливатися в допустимих межах і наближатись до 1 (бажано менше 1). Коефіцієнт поточної заборгованості показує здатність розрахуватися за кредитами за рахунок дебіторів. Як видно з розрахунків цього показника, підприємство на протязі всіх періодів має більшу дебіторську заборгованість, ніж кредиторську, що є для нього позитивним.

Аналіз фінансової незалежності.

Таблиця 2.4

Аналіз фінансової незалежності ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5
Незалежності	0,24	0,20	0,32	0,5-1,0
Фінансової стійкості	0,002	0,003	0,007	0,5-0,9
Фінансування	0,002	0,003	0,007	0,9-3,0
Власних інвестицій	0,25	0,32	0,95	0,25-0,9
Інвестування власних та довгострокових залучень	4	3,1	1,05	0,4-0,9
Оборотності позичкового капіталу	3,24	7,03	8,67	
Фінансового лівереджу	0	0	0	Нижня межа 0,25

Коефіцієнт незалежності (автономії) характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів відношення власних засобів до всіх джерел засобів підприємств. Цей коефіцієнт показує частку власного капіталу в загальній сумі джерел засобів підприємства. Така частка має бути в межах 50-100 % від суми джерел засобів. За такої умови підприємство теоретично буде ефективним. За аналізом коефіцієнта незалежності підприємства (табл. 2.4) можна визначити, що частка власних засобів у загальній сумі джерел засобів не відповідає нормативним значенням, в жодному з періодів. Тобто підприємство має значний фінансовий ризик.

Коефіцієнт фінансової стійкості визначає відношення власних засобів та довгострокових зобов'язань до суми джерел засобів підприємства, Коефіцієнт показує частку власного капіталу в загальній сумі джерел засобів підприємства. Така частка має бути в межах 50-90 % від суми джерел засобів. Оскільки підприємство немає довгострокових зобов'язань, цей показник дорівнює попередньому.

Коефіцієнт фінансування показує частку власних засобів у загальному обсязі джерел засобів підприємств. Коефіцієнт показує забезпеченість заборгованості власними коштами (якщо даний коефіцієнт більший або дорівнює 1, то виконується необхідна умова фінансової стійкості підприємства). В даному випадку така умова, на підприємстві, протягом досліджуваного періоду, не виконується. Тобто існує ризик втрати фінансової стійкості підприємства, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнт власних інвестицій, який визначає частку власних засобів в основних фондах підприємства до необоротних активів, суттєво залежить від обсягу джерел власних коштів і темпів їх зростання. Коефіцієнт при $K < 1$ показує частку необоротних активів у власних коштах, а при $K > 1$ — у скільки разів сума власних коштів перевищує суму необоротних активів. На протязі всіх періодів, значення показника задовільняє рекомендовані межі.

Коефіцієнт інвестування довгострокових залучень показує частку засобів довгострокового користування, які вкладені в основні фонди підприємства, і в більшості періодів, що аналізуються, належить рекомендованим межах 40-90 %. На протязі 3-х періодів значення коефіцієнта інвестування дорівнює 4; 3,1; 1,1 відповідно, Оскільки довгострокових залучень підприємство немає, відношення суми необоротних активів і сумивласного капіталу значно більше за норму. Тобто, 2018 р. необоротних активів більше ніж власний капітал у 4 рази, в 2019 р. – у 3,2 рази, у 2020 р. – у 1,1 раз. Прослідковується тенденція зменшення цього коефіцієнту, це є позитивним фактором.

Коефіцієнт фінансового лівериджу визначає частку власних коштів у довгострокових зобов'язаннях. Коефіцієнт характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Збільшення коефіцієнта свідчить про можливість зростання фінансового ризику. Для даного підприємства неможливо характеризувати цей коефіцієнт, оскільки підприємство не має довгострокових зобов'язань. Можна говорити про відсутність відповідного фінансового ризику.

Для аналізу структур джерел засобів підприємства проаналізувавши ряд коефіцієнтів, можемо зробити загальні висновки:

- частка власних засобів у загальній сумі джерел засобів підприємства не є задовільною. Це означає, що становище на підприємстві ризикове.
- підприємство не має довгострокових зобов'язань, тому можна говорити про відсутність даного фінансового ризику;
- не виконується умова фінансової стійкості.
- інвестиції в ОЗ підприємства здійснюються за рахунок власних джерел.

Отже, в цілому структура джерел фінансування не стабільна, на багато більшу питому вагу складають поточні забор'язання, ніж власний капітал.

2.3. Аналіз ділової активності та прибутковості підприємства

Аналіз ділової активності. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості визначає відношення виручки підприємства до середньої величини дебіторської заборгованості за період. Коефіцієнт показує, у скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість. В Таблиці 2.4 показано, що значення коефіцієнта не задовольняє встановлену нижню межу у 18 разів, в жодному з періодів. Тобто, виручка менша ніж середня дебіторська заборгованість у 18 разів. На протязі досліджуваного періоду прослідковується тенденція до збільшення дебіторської заборгованості, що є негативним явищем для підприємства.

Таблиця 2.5

Аналіз ділової активності: обертання дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
Обертання дебіторської заборгованості	2,67	1,97	1,57	Додатний, повинен ↑ (нижня межа 18), к-сть разів
Період погашення дебіторської заборгованості	135	182	229	Від'ємний, повинен ↓ (верхня межа 20 днів), к-сть днів
Період погашення кредиторської заборгованості	123	188	156	Від'ємний, повинен ↓, кілкість днів
Частка сумнівної дебіторської заборгованості	0	0	0	Від'ємний, повинен ↓, (0-0,1)

Період погашення дебіторської заборгованості визначає відношення періоду аналізу до коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості. Цей коефіцієнт показує середній термін інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її погашення. Значення цього коефіцієнта значно більші за припустиму норму і прослідковується тенденція до збільшення терміну погашення дебіторської заборгованості. Крім того, цей показник більший, за

показник періоду обертання кредиторської заборгованості, що також є негативним. Це явище є результатом не ефективної політики по управлінню дебіторською заборгованістю.

Період погашення кредиторської заборгованості визначає й показує середній період сплати підприємством короткострокової заборгованості. За період з 2018 р. по 2020 р. середнє значення цього показника збільшилось. Це є негативною тенденцією, оскільки позитивним фактором є зменшення середньої кількості днів сплати підприємством короткострокової заборгованості.

Частка сумнівної дебіторської заборгованості визначає відношення сумнівної дебіторської заборгованості до дебіторської заборгованості. Коефіцієнт показує частку простроченої дебіторської заборгованості в загальній сумі дебіторської заборгованості. Для даного підприємства неможливо характеризувати цей коефіцієнт, тому що підприємство не має резервів сумнівних боргів і кожне значення протягом усіх 7 періодів дорівнює 0.

Аналіз ділової активності: ресурсовіддача.

Таблиця 2.6

Аналіз ділової активності: ресурсовіддача ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5
Обігу основних засобів (фондовіддача)	730	770	819	Додатний, повинен ↑ (нижня межа 3)
Обіговості запасів	8,1	4,6	11	Додатний, повинен ↑ (нижня межа 3), к-сть разів
Період зберігання запасів	45	79	33	Від'ємний, повинен ↓, від 45 до 120, к-сть днів
Період операційного циклу	179	261	261	Від'ємний, повинен ↓, к-сть днів

Період фінансового циклу	45	79	33	Від'ємний, повинен ↓, к-сть днів
--------------------------	----	----	----	-------------------------------------

Коефіцієнт обігу основних засобі (фондовіддача) визначає віжношешія чистої виручки від реалізації до балансової вартості ОЗ. Коефіцієнт показує наскільки інвестиції, вкладені в засоби виробництва, приносять дохід підприємству. Для аналізу цього коефіцієнта встановлено нижню межу три. Таблиця 2.5 показує, що протягом аналізованого періоду спостерігалось збільшення коефіцієнта з 730 до 813 разів. Всі значення більші ніж 3, тобто, це говорить про те, що чиста виручка від реалізації продукції мінімум у 3 рази перевищує ОЗ. Також це є результатом того, що підприємство практично не має власних ОЗ, що є характерним для торгового підприємства.

Коефіцієнт обіговості запасів визначає відношення собівартості реалізованої продукції до середньої величини запасів у періоді. Коефіцієнт показує, кількість оборотів коштів інвестовано у запаси. В даному випадку, цей показник на протязі всіх періодів задовільняє рекомендовані межі.

Період зберігання запасів з 2018 р. по 2020 р. зменшився, це є позитивним фактором.

Період операційного циклу визначає й показує термін обороту грошових коштів. На підприємстві спостерігається тенденція до збільшення цього коефіцієнта, що свідчить про збільшення терміну обороту грошових коштів, це є негативним фактором.

Період фінансового циклу визначає й показує термін перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти. На підприємстві спостерігається тенденція до середнього зменшення коефіцієнта, що свідчить про зменшення терміну обороту грошових коштів, а також про зменшення терміну перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти.

Для з'ясування ділової активності (ресурсовіддачі) було проаналізовано ряд коефіцієнтів і зроблено загальні висновки:

1) Оскільки підприємство відноситься до торгівельної галузі, частка виручки в ОЗ набагато більша, ніж встановлена гранична мінімальна межа.

2) спостерігається тенденція до нарощення кількості оборотів коштів, інвестованих в запаси, що є позитивним для ведення ефективної господарської діяльності;

3) значення відношення собівартості реалізованої продукції до середньої величини запасів у періоді становить 45, 79 та 33 днів зберігання виробничих запасів на підприємстві при нормі від 45-120 днів. Тому, для ефективної господарської діяльності значення коефіцієнта повинно зрости;

4) збільшився термін обороту грошових коштів внаслідок збільшення дебіторської заборгованості;

5) зменшився термін перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти.

Аналіз обертання оборотних коштів.

Таблиця 2.7

Аналіз обертання оборотних коштів ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5
Забезпечення підприємства власним оборотним капіталом	-0,007	-0,005	-0,0003	0,1-0,5
Оборотності обігових коштів	3	1,97	2,4	Додатний, повинен ↑, кількість оборотів
Період обороту обігових коштів	119	184	151	Від'ємний, повинен ↓, к-сть днів
Закріплення обігових коштів	0,33	0,51	0,42	
Вивільнення засобів обігу		-0,35	0,21	Додатний, повинен ↑
Маневреності власних обігових коштів	-0,47	-0,0002	0	Додатний, повинен ↑
Забезпечення запасів власними обіговими коштами	-0,02	-0,013	-0,0015	Додатний, повинен ↑

Покриття запасів	0,87	0,89	1,5	Додатний, повинен ↑
------------------	------	------	-----	------------------------

Коефіцієнт забезпечення підприємства власним оборотним капіталом визначає відношення незалучених в необоротних активах власних засобів до оборотного капіталу. Цей коефіцієнт показує частку власних засобів, не вкладених в необоротні активи, в оборотному капіталі, а також можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Для аналізованого підприємства він не відповідає рекомендованим мемам 10-50% (таблиця 2.7). Підприємству не вистачає власних обігових коштів.

Коефіцієнт оборотності обігових коштів визначає частку прибутку в обігових коштах. Цей коефіцієнт показує кількість оборотів обігових коштів за період. Загалом значення коефіцієнта коливається. Але спад у 2019 р. не призвів до від'ємного значення коефіцієнта. Якщо порівняти 1-й період з 3-м, то отримаємо, що кількість обігових оборотних коштів за період зменшилась. Це свідчить про зменшення частки виручки в обігових коштах.

Період обороту обігових коштів визначає й показує середній період від вкладення коштів у комерційну діяльність продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію. Взагалі значення цього коефіцієнта має не стабільний характер. Тобто у 2019 р. відбулось збільшення днів від вкладення коштів у діяльність до отримання виручки, але в 2020 р. це значення зменшилось, за рахунок більш стрімкого зростання чистої виручки від реалізації продукції.

Коефіцієнт закріплення обігових коштів обернений до коефіцієнта оборотності обігових коштів. Цей коефіцієнт визначає частку обігових коштів у виручці від реалізації продукції.

Коефіцієнт вивільнення засобів з обороту визначає відношення вивільнених коштів з обороту до середньої величини обігових коштів. Коефіцієнт показує частку вивільнених з обороту (із знаком «-») залучених в оборот коштів у середній вартості обігових коштів; зростання показника

свідчить про зростання ефективності використання обігових коштів. В 2019р. спостерігалось від'ємне значення. Це відбувалося внаслідок від'ємного значення різниці коефіцієнта закріплення обігових коштів базового і коефіцієнта закріплення обігових коштів звітних періодів. Тобто був період, протягом якого значення коефіцієнта звітних періодів мало більше значення ніж значення коефіцієнта базового періоду. В 2020р. спостерігалось різке зростання. Зростання відбувалося внаслідок, по-перше, зміни знаку різниці коефіцієнта закріплення обігових коштів базового і коефіцієнта закріплення обігових коштів звітних періодів; по-друге, збільшення чистого доходу від реалізації продукції; по-третє, зменшення оборотних активів.

Коефіцієнт маневреності власних обігових коштів визначає свободу фінансового маневру. Коефіцієнт показує частку абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах. У 2018 і 2019 роках були від'ємні значення коефіцієнта через те, що сума власного капіталу менша ніж сума ОЗ. В 2020 р. значення коефіцієнта 0, тому, що на балансі немає грошових коштів.

Коефіцієнт забезпечення запасів власними обіговими коштами визначає частку обігових коштів у величині запасів. Коефіцієнт показує, наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування. У всіх періодах величина коефіцієнта забезпечення запасів власними обіговими коштами була від'ємною через те, що значення власних обігових коштів було від'ємним.

Коефіцієнт покриття запасів визначає частку сукупних джерел покриття власних коштів у величині запасів. Коефіцієнт показує, скільки коштів, що вкладені в запаси, припадає на одиницю сукупних коштів (власних, довгострокових та короткострокових зобов'язань). Коефіцієнт має тенденцію до збільшення, що є позитивним фактором.

Для з'ясування обертання оборотних коштів (робочого, функціонального капіталу) було проаналізовано ряд коефіцієнтів і зроблено загальні висновки:

- б) виявлено стрімкіше зростання власного капіталу.
- 7) підприємство може вкладати в оборотні кошти власний капітал з надлишком;
- 8) збільшення частки виручки в обігових коштах;
- 9) різке збільшення доходу від реалізації продукції.

Аналіз прибутковості підприємства.

Таблиця 2.8

Аналіз рентабельності: загальна рентабельність ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
Рентабельність власного капіталу	0,23	0,44	0,58	Додатни, повинен ↑
Рент. активів за прибутком від звичайної діяльності	0,0005	0,0011	0,0037	Додатни, повинен ↑
Рент. активів за чистим прибутком	0,0005	0,0011	0,0037	Додатни, повинен ↑
Рентабельність виробничих засобів	0,0033	0,013	0,72	Додатни, повинен ↑
Рентабельність реаліз. прод-ції за прибутком від реаліз.	-0,0032	-0,005	-0,004	Додатни, повинен ↑
Рентабельність реаліз. прод-ції за прибутком від операц. діяльності	0,005	0,015	0,02	Додатни, повинен ↑
Рентабельність реаліз. прод-ції за чистим прибутком	0,0001	0,0005	0,0016	Додатн, повинен ↑

Рентабельність власного капіталу визначає частку чистого прибутку у власному капіталі, вкладеному в підприємство. Коефіцієнт показує потенційні можливості розширення діяльності підприємства, ефективного використання активів, створених за рахунок власного капіталу. Протягом

досліджуваного періоду спостерігається зростання значення коефіцієнта (дані з табл. 2.8). Це означає, що частка чистого прибутку у власному капіталі у кожному періоді збільшувалась.

Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності визначає частку прибутку від звичайної діяльності в активах підприємства. Коефіцієнт показує здатність підприємства отримувати прибуток, виходячи з активів, які є в розпорядженні підприємства. Протягом досліджуваного періоду спостерігалось зростання, що було зумовлено збільшенням прибутку від звичайної діяльності. Така тенденція для підприємства позитивна, оскільки зростає частка прибутку від звичайної діяльності в активах підприємства, а також збільшується здатність підприємства отримувати прибуток з активів, які є в розпорядженні.

Рентабельність активів за чистим прибутком визначає частку чистого прибутку підприємства. Коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи підприємства. У зв'язку зі специфікою діяльності, цей показник дорівнює попередньому.

Рентабельність виробничих запасів визначає частку чистого прибутку у вартості виробничих запасів підприємства. Коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку припадає на одиницю вартості виробничих запасів підприємства. Протягом досліджуваного періоду відбулося стрімке зростання у 2020 р. Різке зростання збільшенням чистого прибутку та зменшенням виробничих запасів. Загалом така тенденція позитивна для ведення ефективної господарської діяльності підприємства.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації визначає частку прибутку від реалізації продукції в чистому доході від реалізації продукції підприємства. Коефіцієнт показує, скільки прибутку від реалізації продукції припадає на одиницю чистого доходу від реалізації продукції підприємства. За всі періоди спостерігалось зростання показника. Зростання відбулося внаслідок більшого збільшення прибутку від реалізації,

ніж зростання виручки, тобто більшого зростання прибутку від реалізації, ніж виручки.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності визначає частку прибутку від операційної діяльності в чистому доході від реалізації продукції підприємства. Коефіцієнт показує, скільки прибутку від операційної діяльності припадає на одиницю чистого доходу від реалізації продукції. Цей показник є стабільним. Суттєвих змін самого коефіцієнта не сталося через відповідні відсоткові зміни прибутку від реалізації.

Рентабельність реалізації продукції за чистим прибутком визначає частку прибутку в чистому доході від реалізації продукції підприємства. Коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку припадає на одиницю чистого доходу від реалізації продукції. Протягом досліджуваного періоду не було жодного різкого спаду, лише одне зростання коефіцієнта у 2020 р. Це відбулося внаслідок суттєвого збільшення чистого прибутку.

Рентабельність підприємства визначає ступінь використання обігових коштів. Протягом проведеного аналізу рентабельності було виявлено лише ряд позитивних тенденцій, серед яких:

- 1) частка чистого прибутку у власному капіталі зростає, що говорить про зростання чистого прибутку, збільшення якого є позитивною тенденцією для підприємства;
- 2) на 1 грн, інвестовану в активи підприємства, припадає 3,8 грн. чистого прибутку у 2020 р.;
- 3) збільшується здатність підприємства отримувати прибуток, виходячи з активів, які є в розпорядженні;
- 4) відбувається збільшення частки прибутку від операційної діяльності в чистому доході від реалізації продукції підприємства.
- 5) політика підприємства ефективна для його господарської діяльності. Загалом аналіз загальної рентабельності привів лише до позитивних висновків.

Аналіз рентабельності капіталу

Коефіцієнт реінвестування визначає капіталізовану частку чистого прибутку підприємства. Коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу підприємства. Протягом досліджуваного періоду спостерігалось, що вся сума чистого прибутку спрямовувалась на збільшення власного капіталу (таблиця 2.9).

Коефіцієнт економічного зростання визначає й показує темп збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку підприємства. Протягом досліджуваного періоду спостерігалися зростання коефіцієнта. Це пояснюється збільшенням коефіцієнту реінвестування.

Таблиця 2.9

Аналіз рентабельності капіталу ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5
Реінвестування		1	1	Додатний, повинен ↑
Економічного зростання		0,44	0,58	Додатний, повинен ↑
Співвідношення сплачених відсотків і прибутку	6,15	10,16	6,59	Від'ємний , повинен ↓, (0-0,4)
Рентабельність чистого прибутку відносно активів	1883	867	264	Від'ємний , повинен ↓
Рентабельність власного капіталу відносно чистого прибутку	4,41	2,29	1,72	Від'ємний , повинен ↓

Співвідношення сплачених відсотків і прибутку визначає частку прибутку від звичайної діяльності підприємства, яка має сплачуватися за користування кредитами. Коефіцієнт показує, скільки сплачених відсотків за кредитами і позики припадає на одиницю прибутку підприємства. Для ведення ефективної господарської діяльності на підприємстві встановлено рекомендовані межі: 0-40 %. В аналізованому періоді розраховані

коефіцієнти значно вищі, за встановлені норми, що свідчить про значну суму кредитних позик.

Рентабельність чистого прибутку відносно активів визначає частку активів у чистому прибутку. Коефіцієнт показує, за який період кошти, інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком підприємства. Рентабельність чистого прибутку щодо активів— це обернена величина до величини коефіцієнта рентабельності власного капіталу за чистим прибутком підприємства. Спостерігається значний спад. Хоч показники мають досить великі значення, але прослідковується тенденція їх зниження. Така тенденція для підприємства позитивна, оскільки зменшується період, за який кошти, інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком.

Рентабельність власного капіталу відносно чистого прибутку визначає частку власного капіталу в чистому прибутку. Коефіцієнт показує, за який період власний капітал може бути компенсованим чистим прибутком. Величина коефіцієнта обернена до величини коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Протягом досліджуваного періоду показник зменшується. Така тенденція для підприємства позитивна, оскільки частка власного капіталу в чистому прибутку повинна зменшуватись.

Аналіз рентабельності капіталу показав позитивні значення по кожному з показників, окрім співвідношення сплачених відсотків і прибутку. Про це свідчить зростання суми власного капіталу і як наслідок показника економічного зростання. Також знижується період, за який кошти, інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком і зменшується частка власного капіталу в чистому прибутку.

Аналіз обіговості капіталу та трансформації активів

Таблиця 2.10

Аналіз обіговості капіталу та трансформації активів

ТОВ «ІРФ-Україна»

Показник	Роки			Межа
	2018	2019	2020	

1	2	3	4	5
Трансформації. Обіговість активів.	3	1,95	2,36	Додатний, повинен ↑
Маневреності роб. капіталу	-51,2	-74,5	-634,8	Від'ємний, повинен ↓
Мобільності засобів	-0,007	-0,006	-0,0003	0,4-0,6
Обігу власного капіталу	1276,8	736,6	363	Додатний, повинен ↑, нижня межа
Оборотності готової продукції	68,67	0	0	Додатний, повинен ↑, к-сть разів

Коефіцієнт трансформації визначає частку чистої виручки в активах підприємства. Він показує, скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи. Під час аналізу спостерігається як зменшення показника у 2019 р., так і його збільшення у 2020 р. (таблиця 2.10). Такі зміни відбулися за рахунок зміни суми оборотних активів, а саме дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт маневровості робочого капіталу визначає частку запасів, тобто матеріальних виробничих активів у власних оборотних коштах підприємства.

Коефіцієнт показує прискорення або уповільнення обіговості обігових коштів в умовах інфляції до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства. Спостерігається уповільнення обіговості оборотних коштів до залучення дорогих кредитів, що збільшує платоспроможність підприємства.

Коефіцієнт мобільності засобів показує відношення власних коштів та довгострокових зобов'язань до валюти балансу. Коефіцієнт мобільності засобів показує частку вільних коштів (не залучених в необоротних активах) довгострокового користування підприємства у валюті балансу. Для ефективної господарської діяльності підприємства значення даного коефіцієнта розглядаються по відношенню до рекомендованих меж 40-60 %.

Протягом всіх періодів спостерігається значна нестача власних коштів. Про цю негативну тенденцію і свідчить даний показник.

Коефіцієнт обігу власного капіталу визначає відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньої вартості власного капіталу. Коефіцієнт показує ефективність використання власного капіталу підприємства. Для ефективної діяльності було встановлено рекомендовану нижню межу 2,7. Можна говорити про те, що всі значення коефіцієнта задовольняють підприємство. Але прослідковується тенденція зменшення показника, що є негативним фактором.

Коефіцієнт оборотності готової продукції визначає частку чистої виручки в готовій продукції. Він показує, у скільки разів виручка перевищує, середні запаси готової продукції. Протягом розглянутих періодів цей показник можна визначити тільки в 2018 р. В наступних періодах цей показник був відсутній, у зв'язку зі специфікою торгівельної діяльності.

Для з'ясування оборотності капіталу та трансформації активів було проаналізовано ряд коефіцієнтів. Загальний висновок такий, що майже всі коефіцієнти мають такі тенденції, які сприяють ефективній господарській діяльності підприємства.

Розділ 3. Шляхи покращення фінансового стану підприємства

У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі широко розглядаються економіко-математичні методи аналізу господарської діяльності. Обґрунтуванням доцільності їх використання слугує також твердження фундаторів теорії економічного аналізу М.І.Баканова та А.Д.Шеремета, які вважають, що широке застосування математичних методів є важливим напрямом удосконалення економічного аналізу, оскільки завдяки їх використанню досягається скорочення термінів проведення аналізу, повніше охоплення впливу факторів на результати господарської діяльності, заміна приблизних чи спрощених розрахунків точними обчисленнями, постановка й вирішення нових багатовимірних задач аналізу, що є практично недосяжним при виконанні аналізу традиційними ручними методами. Для позначення методики, яка найбільше відповідає вимогам сучасного функціонування підприємств необхідно розглянути її етапи (рис. 3.1).

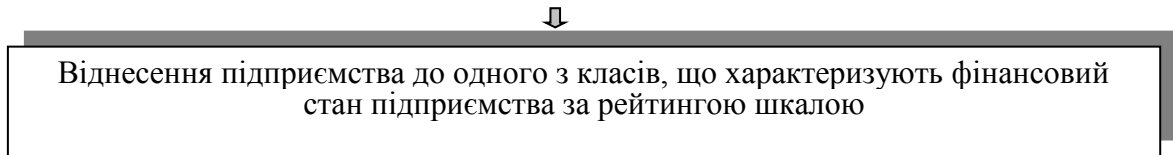
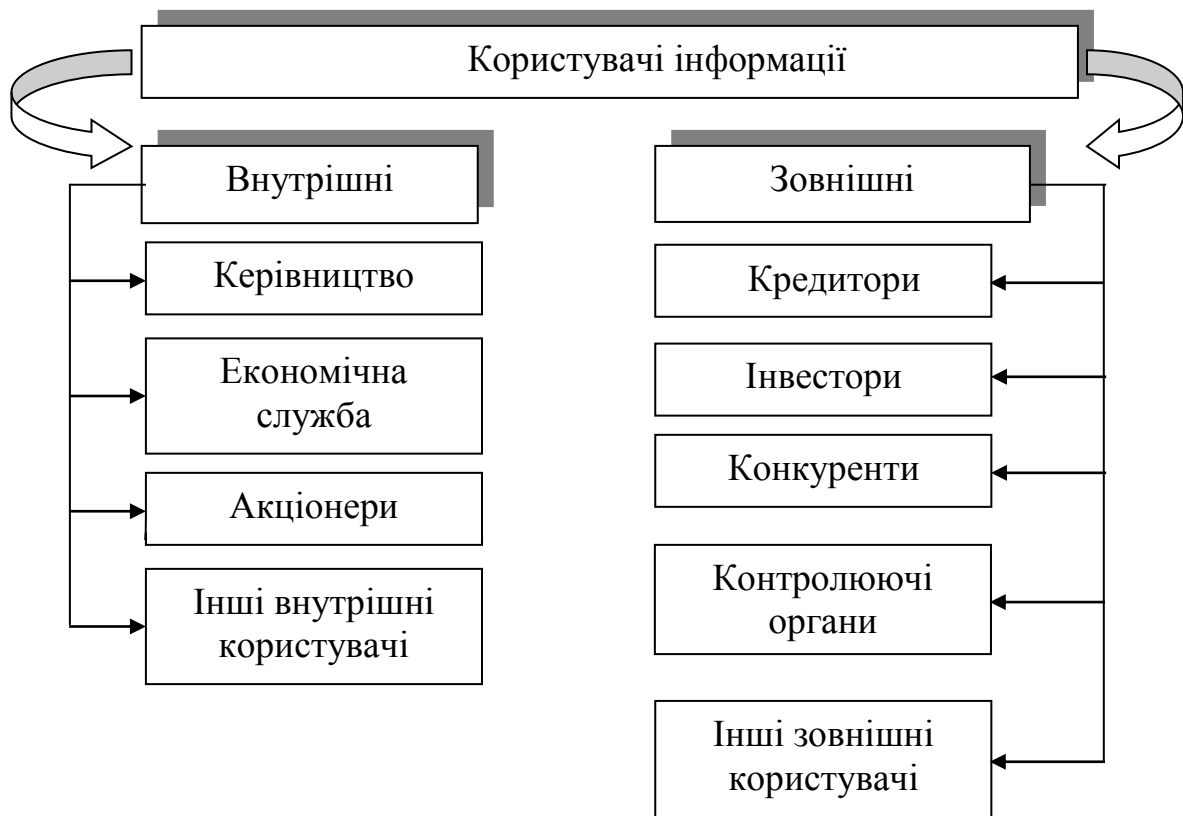

Рис. 3.1. Структура методики аналізу фінансового стану

Як бачимо (рис. 3.1), на першому етапі здійснюється класифікація показників оцінки фінансового стану залежно від користувачів. При цьому важливо визначити коло цих користувачів і провести відповідне їх групування. На наш погляд, всіх користувачів можна поділити на дві основні групи: зовнішні і внутрішні.

Перша група включає кредиторів, інвесторів, конкурентів, контролюючі органи та інших користувачів, а друга - керівництво підприємства, економічну та інші зацікавлені внутрішні служби, акціонерів тощо (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Групи користувачів інформації про фінансовий стан підприємства

Для кожного із цих користувачів важливими є певні обрані показники (додаток № 1).

Так, наприклад, кредиторам для оцінки фінансового стану позичальника необхідно врахувати наступні об'єктивні показники:

- обсяг реалізації;
- прибутки та збитки;
- рентабельність;
- обороти за рахунками;
- платоспроможність;
- ліквідність;
- фінансова стійкість;
- динаміка погашення кредитної заборгованості позичальника в минулому.

Для визначення значущості (вагомості) показників для тієї чи іншої групи користувачів доцільно скористатися розробленою нами методикою. Її суть полягає в наступному:

Згідно з домовленістю з керівництвом досліджуваного підприємства аналіз буде здійснюватися за показниками, що є необхідними керівництву для прийняття певних управлінських рішень та відповідно впроваджуватиметься в управлінську практику господарювання. Вказаними користувачами обрано наступні групи оцінок за тематичними підрозділами:

- аналіз Активу балансу (коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості);
- аналіз Пасиву балансу (коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості);
- оцінка ліквідності підприємства (коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності);

- оцінка довгострокової платоспроможності (коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості кредитами: - оцінка рентабельності (рентабельність продажу, коефіцієнт оборотності активів, рентабельність активів, рентабельність капіталу, рентабельність).

Для наочності зведемо ці показники у допоміжну таблицю, вказавши теоретичне та вагове їх значення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Система показників та їх теоретичне й вагове значення

Показники	Теоретичне	Вагове
1	2	3
Коефіцієнт оборотності запасів	небмежене	1
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	необмежене	1
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	необмежене	1
Коефіцієнт покриття	1- 2	1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	не менше 0.5	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	не менше 0.2	1
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	більше 0 - 1	2
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	більше 0 - 1	2
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	більше 1.5	1
Рентабельність реаліз. прод-ції за прибутком від операц. Діяльності	більше 0.03	3
Коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	більше 0.01	3
Рентабельність активів	більше 0.03	2

Рентабельність капіталу	більше 0.04	2
Рентабельності операційного продажу	більше 0.04	2

Розрахунок коефіцієнтів, на наш погляд, логічно вписується у модель економіко-математичного аналізу, запроповану нами для застосування в аналітичній практиці вітчизняних підприємств, оскільки шляхом встановлення вагових значень на їх підставі можна розрахувати інтегрований показник фінансового стану та віднести те чи інше досліджуване підприємство до певної групи (класу : А, Б, В, Г, Д — згідно запропонованої нижче методики).

Пропонована методика здійснення оцінки значимості аналітичних показників фінансового стану підприємств залежно від користувачів аналітичної інформації передбачає використання економіко-математичних методів та моделей. Оскільки для вирішення проблем поліпшення фінансового стану, на нашу думку, недостатньо обмежуватися найпростішими та найменш надійними способами й прийомами, то доцільніше використати точніші й надійніші результати оцінки фінансового стану та його елементів, визначені з допомогою вищевказаних методів.

Методику традиційної експертно-аналітичної оцінки фінансового стану, його елементів і факторів впливу на нього можна суттєво доповнити та вдосконалити саме завдяки використанню статистичного матеріалу зібраного за попередні періоди, і відповідних математичних моделей, що дозволяють здійснити аналіз об'єктивності й точність експертних оцінок, дати додаткову інформацію, що стосується факторів впливу на визначення рівня фінансового стану.

Для забезпечення правильного вибору напряму аналітичних розрахунків, необхідних визначеному колу користувачів, із ряду показників, згрупованих за потребами користувачів, необхідно сформулювати аналітичну таблицю за альтернативними ознаками та скористатися для розрахунків

коефіцієнтом взаємного сполучення Чупрова ($K_{ч}$). Методика заповнення таблиць і розрахунку коефіцієнтів Чупрова досить детально висвітлена в науковій літературі, однак найбільш адаптованим до використання при аналізі фінансового стану, зокрема, до запропонованої нами методики є спосіб, описаний М.М. Рязовим.

Коефіцієнт взаємного сполучення Чупрова обчислюється за наступною формулою:

$$K_{ч} = \sqrt{\frac{\Phi^2}{\sqrt{(M_1 - 1)(M_2 - 1)}}} \quad (3.1)$$

де Φ - показник взаємного сполучення;

M_1 — кількість обраних показників;

M_2 - кількість рівнів оцінки.

Науковцями рекомендовано вважати, що при значенні $K_{ч} > 0.3$ зв'язок показників можна вважати тісним. Однак, у випадку аналізу фінансового стану, коли кількість рекомендованих до розрахунку показників є великою, це критичне значення виступає завищеним. На нашу думку, навіть результат 0.05 - 0.1 можна вважати таким, що свідчить про тісний взаємозв'язок між досліджуваними показниками.

Наступним етапом здійснення аналізу фінансового стану відповідно до запропонованої методики виступає визначення адекватності експертних оцінок вагомості розрахункових показників для конкретного користувача шляхом застосування коефіцієнта рангової кореляції (R_k), який у науковій літературі ще називають коефіцієнтом Спірмена. З цією метою рекомендується встановити наступні пари числових рядів:

1. Ряд коефіцієнтів, обраних відповідно до потреб користувача інформації про фінансовий стан досліджуваного суб'єкта господарювання (згідно спеціально розробленої класифікації).

2. Ряд коефіцієнтів, розташованих у порядку спадання рівня зацікавленості користувача в розрахунку даного конкретного коефіцієнта.

При цьому для розрахунку коефіцієнта взаємного сполучення показників доцільно скористатися можливістю проведення таких розрахунків автоматизованим способом, формуючи спеціальну вихідну таблицю, що дасть можливість реально оцінити вагомість аналізованих показників на основі практичного матеріалу.

Для розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена слід розташувати й ряд вибраних коефіцієнтів у порядку, відповідному до проведеної класифікації, або іншими словами, у порядку зменшення їх значимості для користувача. Кожному коефіцієнтові, що перебуває в числовому ряді на i -му місці, відповідає ранг $X_i=i$. В другій графі розробної аналітичної таблиці ці ж показники розташовують у порядку зменшення зацікавленості користувача в їх розрахунку. Кожному значенню із цього ряду приписують ранг U_i (при цьому індекс i дорівнює порядковому номеру відповідного коефіцієнта відсортованого у першому ряді чисел).

Наступним етапом дослідження виступає визначення суми квадратів різниць між відповідними рангами X_i та U_i .

Після цього можна розраховувати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, що робиться за допомогою наступної формули:

$$R_k = 1 - \frac{6 \sum D_i^2}{n(n^2 - 1)}, \quad (3.2)$$

де D_i - квадрат різниць між відповідними рангами X_i та U_i ;

n - кількість показників числового ряду.

Оскільки коефіцієнт рангової кореляції змінюється в межах від -1 (повна обернена кореляція рангів) до +1 (повна відповідність або повна пряма кореляція), то завдяки проведенню поділу (групування) меж, можна виявити необхідні напрями дослідження показників фінансового стану для визначеного кола користувачів.

Здійснивши вибір напрямку дослідження показників та провівши відповідні їх розрахунки, можна також провести аналіз факторів впливу на фінансове становище досліджуваного суб'єкта господарювання та розрахувати резерви його поліпшення. Для цього доцільно скористатися процедурами кореляційно-регресійного аналізу. Зміст цих процедур полягає у визначенні впливу на фінансовий стан кожного з елементів формул коефіцієнтів чи інших показників.

Для спрощення розрахунків доцільно скористатися інтегральним показником фінансового стану, розрахованим із врахуванням абсолютної фактичної оцінки кожного i -го значення вагомості відповідного коефіцієнта. Для того, щоб отримати попередні фактичні оцінки значення для користувача інформацією кожного конкретного коефіцієнта необхідно скласти спеціальні таблиці, в яких здійснити групування оцінок за раніше встановленими граничними значеннями.

Наприклад, здійснити поділ (класифікацію) підприємств залежно від величини інтегрального показника фінансового стану (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Рейтингова шкала оцінки

Значення інтегрального показника	Клас підприємства
більше 40.07	А
від 30.55 до 40.06	Б
від 20.65 до 30.54	В
від 10.59 до 20.64	Г
менше 10.58	Д

Ми схильні до думки про те, що в цьому випадку корисним є досвід банківської системи класифікації, а саме:

- клас А - підприємство з надзвичайно стійким фінансовим станом;
- клас Б - підприємство зі стійким фінансовим станом;
- клас В - підприємство з ознаками фінансової напруги;
- клас Г - підприємство підвищеного ризику;

- клас Д - підприємство з незадовільним фінансовим станом.
- Рівень інтегрального показника доцільно розраховувати за наступною формулою:

$$In = \sum_{i=1}^n AO(i) \times Kв(i), \quad (3.3)$$

де $AO(i)$ — абсолютна фактична оцінка i -го показника (коефіцієнта) фінансового стану;

$Kв(i)$ - вагове значення i -го показника (коефіцієнта) фінансового стану;

n - кількість показників оцінки фінансового стану.

Слід зауважити, що в даному випадку ми абстрагуємося від багатьох інших суб'єктивних чинників, однак їх вплив може бути суттєвим і тому при аналізі фінансового стану можна використовувати додатковий коефіцієнт для подолання похибки невиявлених факторів, встановити яку можна, лише експериментальним шляхом.

В умовах нестабільної економіки банкрутство є досить поширеним явищем. З метою його уникнення, відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості підприємств необхідно вчасно продіагностувати та спрогнозувати можливість виникнення ситуації, наближеної до банкрутства. Для цього необхідне періодичне дослідження фінансового стану підприємства, визначення масштабів кризової ситуації та вивчення основних факторів, що її зумовили.

Аналіз фінансового стану необхідний для кожного підприємства ще тому що, подальше ефективне його функціонування безпосередньо пов'язане з дохідністю та можливістю підтримувати платоспроможність. Оцінка перспектив розвитку є необхідною не тільки для підприємства, але і для його ділових партнерів. Тому першочерговим завданням є складання прогнозу майбутнього фінансово-економічного стану підприємства та ілюстрація можливості передбачення від'ємного впливу негативних явищ на його діяльність.

В даному випадку інформація про фінансовий стан підприємства може

бути підставою для прийняття рішень різними зацікавленими користувачами:

- 1) кредиторами, яких цікавить платоспроможність підприємства;
- 2) засновниками підприємства, зацікавленими у досягненні ним високих кінцевих результатів і отримання відповідного доходу ними особисто;
- 3) працівниками управління підприємством, які несуть відповідальність за ефективне використання виробничих ресурсів та стійкість усіх видів доходів підприємства тощо.

Інформація про фінансовий стан представляє певний інтерес для зарубіжних інвесторів, працівників податкових служб, органів державного управління та контролю.

В умовах швидкої зміни ринкового попиту та пропозиції на продукцію, відсотків за користування банківським кредитом і змін у податковому законодавстві великого значення набуває оперативність отримання інформації про фінансовий стан підприємства за різні періоди роботи, що вимагає відповідної інформаційної бази.

У зв'язку з цим, для забезпечення поліпшення фінансового стану підприємств пропонуємо наступний порядок вибору можливих ефективних шляхів розвитку :

1. Визначаються розрахункові величини результативних показників оцінки фінансового стану в залежності від напрямків оцінки.
2. Відбираються показники, фактичні значення яких є нижчими, ніж пропоновані порогові значення.
3. Проводиться ранжування показників за ступенем значимості для конкретного підприємства у відповідності з першочерговістю вибору напряму фінансування.
4. Розміщення показників відбувається в пріоритетному порядку.
5. Проводиться класифікація та визначаються головні та другорядні факторні (кількісні та якісні) показники, а також аналіз напрямку їх впливу на перший з визначених показників.
6. Визначаються допустимі зміни величин факторних показників

згідно напрямку їх дій, враховуються можливі зміни інших показників.

7. Виключаються факторні показники, зміна величини яких при наявних умовах є неприпустимою.

8. У випадку позитивного вирішення проводиться розрахунок абсолютної величини обраного факторного показника для результативного показника, значення якого прирівнюється до граничного.

9. Після проведення розрахунків вивчаються можливості виходу на розрахункові значення факторних показників.

10. На підставі отриманої розрахункової величини факторного показника проводиться перерахунок інших показників, що підлягають його впливу.

11. Величини розрахованих показників порівнюються з граничними на підставі чого роблять висновки стосовно фінансового стану підприємства.

12. У випадку незадовільного вирішення поставленого завдання розгляду підлягає наступний факторний показник.

13. У випадку задовільного вирішення задачі вибирається наступний показник.

14. Якщо відсутня можливість виходу на розрахункові значення факторних показників, обирається найбільш прийнятний варіант зміни їх величин та проводиться перерахунок показників оцінки.

15. На підставі розрахунків робиться висновок про фінансовий стан підприємства.

Вважаючи зазначену методику та заходи по вибору шляхів поліпшення фінансового стану підприємства такими, що заслуговують на увагу, оскільки, крім якісної оцінки стану підприємства, дозволяють визначити можливий ризик у майбутній діяльності, зазначимо, що її можна удосконалювати шляхом застосування прогресивних методів, наприклад, кореляційно-регресійного аналізу для виявлення суттєвості впливу факторів на зміну інтегральної оцінки, завдяки чому з'явиться можливість розрахунку резервів зростання ефективності функціонування підприємства.

Порядок здійснення такого аналізу має включати виявлення впливу на результативний інтегральний показник кожного із складових формули розрахунку. Методика розрахунку резервів поліпшення фінансового стану має включати також знаходження теоретичних значень інтегрального показника за будь яких можливих позитивних значень складових формули (результатів обчислень коефіцієнтів).

В сучасних умовах такий висновок обґрунтовується об'єктивною потребою пошуку альтернативних варіантів діяльності з метою отримання зростаючої прибутковості, в тому числі для визначення стратегічних напрямів розвитку.

Окрім того, розроблена система визначення інтегрального показника фінансового стану передбачає, що між самими елементами формули інтегральної оцінки може існувати взаємозв'язок. Виявлення тісноти такого взаємозв'язку матиме значний позитивний вплив на точність розрахунків, що в кінцевому результаті вплине на розробку самої стратегії функціонування господарюючих суб'єктів.

З метою проведення кореляційно-регресійного аналізу показників, що характеризують вплив на інтегральну оцінку фінансового стану кожного з них, і для визначення взаємозв'язку окремих елементів між собою доцільно взяти дані про значення розрахункових показників (коефіцієнтів) за ряд років (табл. 3.3).

Цифрові дані (табл. 3.3) є адаптованими до розрахунку парних коефіцієнтів кореляції, часткових коефіцієнтів кореляції та сукупного коефіцієнта множинної кореляції.

Таблиця 3.3

Числові значення коефіцієнтів (елементів) формули визначення інтегрального показника фінансового стану ТОВ «ІРФ Україна»

№ п/п	Роки	У	X1	X2	X3	X4	X5	X6
1.	2017	6.51	1.07	0.22	0	0.48	1.50	3.24
2.	2018	10.42	0.94	0.69	0	0.24	1.52	7.03

3.	2019	12.41	0.90	0.88	0	0.20	1.76	8.67
4.	2020	11.53	2.06	2.04	0.002	0.32	1.68	5.43
Сума		40.87	4.97	3.83	0.002	1.24	6.46	24.37

Примітка: У - інтегральний показник; Х1 - коефіцієнт покриття; Х2 - коефіцієнт швидкої ліквідності; Х3 - коефіцієнт абсолютної ліквідності; Х4 - коефіцієнт концентрації власного капіталу; Х5 - коефіцієнт рентабельності операційного продажу за грошовим потоком; Х6 - Коефіцієнт оборотності позичкового капіталу.

Якщо вважати, що У - інтегральний показник фінансового стану, а Х1, Х2, Х3, Х4, Х5, Х6 - відповідно коефіцієнти, обрані користувачами для оцінки фінансового стану (та розраховані в розділі 2), то можна визначити парні коефіцієнти кореляції.

Характерною рисою обчислень парних коефіцієнтів кореляції є те, що їх використовують для виявлення тісноти зв'язку між різними елементами інтегральної оцінки, які беруть попарно.

З метою отримання вказаних даних доцільно скористатися способом наукової абстракції, тобто припустити, що між елементами немає комплексної взаємодії.

Парні коефіцієнти кореляції розраховуються загально визнаним способом.

Для їх розрахунку складемо спеціальну допоміжну таблицю. Дані додатку й попередньої таблиці дозволяють спростити розрахунки парних коефіцієнтів кореляції (додаток № 2).

Розраховані парні коефіцієнти кореляції свідчать про існування тісного (стосовно таких розрахункових коефіцієнтів як показник швидкої та поточної ліквідності) прямого зв'язку. Однак існує також і обернений зв'язок між результативним інтегральним показником і його складовими цифрові дані, що характеризують тісноту зв'язку, показані в табл. 3.4.

Важливим для аналітичної практики при оцінці фінансового стану підприємства, на нашу думку, виступає також визначення взаємозв'язку між

окремими розрахунковими коефіцієнтами. При виявленні цих взаємозв'язків можна зробити висновки про існування факторів, які одночасно впливають на величину обох (чи кількох) елементів. Цей етап здійснення аналізу є важливим для того, щоб мати можливість виключити з моделі ті фактори, які дублюють один одного й викривляють загальну інтегральну оцінку фінансового стану.

Таблиця 3.4

Взаємозв'язок між елементами моделі (формули) інтегральної оцінки фінансового стану ТОВ «ІРФ Україна»

Елементи моделі інтегральної оцінки фінансового стану *	Коефіцієнт кореляції	Зв'язок	Тіснота зв'язку
У та Х1	0.0244392	Прямий	Незначний
У та Х2	0.25005291	Прямий	Значний
У та Х3	-	-	-
У та Х4	- 0.09482398	Обернений	Незначний
У та Х5	- 0.18728123	Обернений	Значний
У та Х6	0.07333928	Прямий	Незначний
Х1 та Х2	0.59566237	Прямий	Значний
Х1 та Х3	-	-	-
Х1 та Х4	0.03414288	Прямий	Незначний
Х1 та Х5	0.00887277	Прямий	Незначний
Х1 та Х6	- 0.05592239	Обернений	Незначний
Х2 та Х3	-	-	-
Х2 та Х4	- 0.06031802	Обернений	Незначний
Х2 та Х5	0.02202408	Прямий	Незначний
Х2 та Х6	0.03284282	Прямий	Незначний
Х3 та Х4	-	-	-
Х3 та Х5	-	-	-

X3 та X6	-	-	-
X4 та X5	- 0.01917621	Обернений	Незначний
X4 та X6	- 0.15423932	Обернений	Значний
X5 та X6	- 0.0196717	Обернений	Незначний

* У - інтегральна оцінка (результативний показник);

X1 - коефіцієнт покриття;

X2 - коефіцієнт швидкої ліквідності;

X3 - коефіцієнт абсолютної ліквідності;

X4 - коефіцієнт концентрації власного капіталу;

X5 - коефіцієнт рентабельності операційного продажу;

X6 - коефіцієнт оборотності позичкового капіталу.

Після проведення аналізу попарної кореляції елементів інтегральної оцінки фінансового стану можна здійснювати оцінку комплексного впливу усіх її складових, для чого доцільно розрахувати коефіцієнт множинної кореляції (додаток №3).

Підставивши знайдені значення у формулу для розрахунку сукупного коефіцієнта множинної кореляції, отримаємо:

$$СК_{мк} = \sqrt{\frac{3.041997}{6.75987}} = 0.670827$$

Знайдене значення свідчить про наявність тісного взаємозв'язку між обраними розрахунковими коефіцієнтами (елементами інтегральної оцінки) й кінцевим показником оцінки фінансового стану ТОВ «ІРФ Україна» (інтегральним показником фінансового стану підприємства). Виявлений таким чином взаємозв'язок між складовими елементами інтегральної оцінки фінансового стану підприємства дозволяє визначити напрям розрахунку резервів поліпшення його фінансового стану й прийняти відповідні управлінські рішення щодо їх реалізації.

Найбільш простим і зручним напрямом подальшого аналізу, на наш погляд, є використання методики виявлення резервів шляхом порівняння

найкращих теоретичних (або базових) значень розрахункових коефіцієнтів із досягнутими конкретним підприємством. За базу порівняння можна брати середні показники за галуззю, найкращі показники, даного підприємства, які були досягнуті в інші періоди чи показники досягнуті торгівельними підприємствами аналогічної продукції. Нами за базу порівняння обрано найбільш прибуткове ТОВ «Акваріум». Результати розрахунку резервів поліпшення фінансового стану узагальнено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок резервів поліпшення фінансового ТОВ «ІРФ Україна»

Показники	ТОВ «Акваріум»	ТОВ «ІРФ-Україна»	
	Розрахункове значення	Розрахункове значення	Відхилення +,-
1	2	3	4
Коефіцієнт покриття	1,35	2,06	+0,71
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,25	2,04	+0,79
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,005	0,002	-0,003
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,33	0,16	-0,17
Коефіцієнт рентабельності операційного продажу	0,67	0,84	+0,17
Коефіцієнт оборотності позичкового капіталу	2,04	5,43	+3,39

Як показують проведені розрахунки ТОВ «ІРФ Україна» має значні резерви поліпшення фінансового стану.

Вказана методика розрахунку резервів поліпшення фінансового стану є зручною та зрозумілою, а також адаптованою до автоматизації аналітичних розрахунків, що дозволяє завдяки їй використанню швидко й оперативно впливати на хід здійснення фінансово-господарської діяльності з метою отримання кращих кінцевих результатів.

Ознайомлення з роботою торгівельних підприємств в даному напрямку дає підстави стверджувати, що основним напрямом формування фінансової стратегії підприємства з метою забезпечення зростання прибутку в сучасних

умовах є збільшення обсягів реалізації продукції. Враховуючи значне зниження платоспроможності покупців (як фізичних, так і юридичних осіб), вирішувати проблему зростання прибутку й рентабельності необхідно шляхом значного розширення асортименту та якості продукції.

Поліпшенню фінансового стану, на нашу думку, сприятиме також активізація та підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства. Особлива роль у ній належить ціновій політиці, за допомогою якої підприємство може активно впливати як на обсяги продажу, так і на величину отримуваних прибутків.

Зосередивши увагу на окремих напрямках поліпшення фінансового стану шляхом підвищення ефективності господарювання, зазначимо, що всю сукупність факторів впливу на формування економічної стратегії функціонування підприємства можна звести до двох груп: екзогенні та ендогенні. Взаємозв'язок факторів поліпшення фінансового стану та механізм управління ними подано у вигляді схеми (Додаток № 4).

Серед внутрішніх факторів важлива роль належить технічній базі, маркетинговій діяльності. Разом з тим, у сучасних умовах не слід нехтувати такими соціально-економічними чинниками, як соціальна компетенція менеджерів, професійно-кваліфікаційний рівень працівників, умови праці й здоров'я, екологія виробництва.

До зовнішніх факторів віднесено важелі державного регулювання, податкову політику, фінансово-кредитну політику, механізм розподілу прибутку. Одночасно в умовах ринку надзвичайно важливим є вплив на фінансовий стан і ефективність господарювання таких факторів як кон'юнктура ринку, ціни на економічні ресурси, конкуренція, купівельна спроможність населення тощо.

Екзогенні й ендогенні фактори в сукупності формують відповідне економічне середовище та вказують на можливі напрями поліпшення фінансового стану, а механізм управління ними дає можливість сформулювати

оптимальні співвідношення, здатні впливати на підвищення ефективності господарювання.

Узагальнюючи викладене вище, можна стверджувати, що теоретичні й практичні дослідження, проведені при розробці методики аналізу фінансового стану дозволяють зазначити наступне:

- незважаючи на неможливість розробки універсальної, винятково точної математичної моделі аналізу фінансового стану, використання економіко-математичних методів дозволяє значно поліпшити якість проведеного аналізу й сформуванню найбільш оптимальні висновки для прийняття відповідних управлінських рішень;

- для здійснення оцінки вагомості розрахункових коефіцієнтів для того чи іншого користувача пропонуємо скористатися розрахунком коефіцієнтів взаємного сполучення Чупрова й коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена;

- розрахунок резервів поліпшення фінансового стану підприємства проводити шляхом порівняльного аналізу середніх розрахункових значень коефіцієнтів або із врахуванням досягнень найбільш рентабельних підприємств;

- незаперечною перевагою запропонованої методики є можливість її автоматизації та кількісна визначеність результату, що дозволяє оперативно приймати управлінські рішення.

Сучасний стан інформаційної бази та необхідність отримання оперативних даних про фінансовий стан підприємства з метою удосконалення господарського механізму вимагає пошуку шляхів прискорення процедури отримання всіх необхідних даних. Загальновизнано, що такого прискорення можна досягти з допомогою автоматизації аналітичних процедур. Автоматизована обробка аналітичної інформації ґрунтується на використанні обчислювальних машин, персональних комп'ютерів для перетворення вихідних облікових даних у результативну інформацію, придатну для прийняття управлінських рішень.

Слід зауважити, що сам процес машинної обробки вихідної аналітичної інформації в сучасних умовах дещо спрощується завдяки наявності автоматизації обліково-розрахункових процедур. Якщо ж облік на підприємстві здійснюється автоматизовано, то фактично всі вихідні дані для аналізу вже закладено в машині. У цьому випадку доцільно лише розробити такий алгоритм (блок-схему), який би логічно вписувався в уже існуючу автоматизовану систему.

Однак потрібно також врахувати і той факт, що ситуація використання електронно-обчислювальних машин, як стверджує В.М.Олейко, для розв'язування будь-якої задачі є багатогранна. Така багатогранність, на нашу думку, полягає в тому, що:

- користувач вирішує потрібну лише йому задачу;
- дана задача має містити вхідні та вихідні дані;
- існує декілька методів рішення даної задачі;
- метод використання електронно-обчислювальних машин чи персональних комп'ютерів у розв'язанні аналітичної задачі вимагає наявності словесної описовості з використанням різного роду абстракцій, а також передбачення системи визначеності меж аналізу;
- найважливішим етапом при створенні автоматизованого робочого місця аналітика має бути врахування ступеневого перетворення задачі з однієї форми в іншу, тобто визначення алгоритму її рішення. При цьому важливо врахувати той факт, що для окремих категорій користувачів аналітичною інформацією цікавим може виступати результат проміжного аналізу, отже, при розробці блок-схеми слід передбачити формування проміжного результату у вигляді закінченого аналізу.

Можливість і необхідність врахування вищевказаної багатогранності при створенні алгоритму рішення задач аналізу фінансового стану має свою об'єктивну передумову. Іншими словами, ми цілком підтримуємо думку вітчизняних вчених і практиків, що для використання комп'ютерів в розв'язанні задач необхідна методика моделювання алгоритмів на ЕОМ, а

для моделювання самої аналітичної задачі необхідна інтерпретація ЕОМ як моделюючого механізму, тобто потрібна мовна модель дії ЕОМ. Окрім того, при розробці алгоритму рішення задачі аналізу фінансового стану на базі запропонованої автором методики слід звернути увагу на методику самого процесу моделювання.

М.Т.Білуха стверджує, що застосування економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній базі ЕОМ) підвищує їх наукову достовірність і ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин.

Твердження з приводу необхідності використання комп'ютерної техніки в процесі здійснення аналізу має під собою, на наш погляд, об'єктивну основу. На різних стадіях проведення аналізу, особливо за конкретними темами, потреба у використанні ЕОМ є різною. Так, наприклад, для здійснення аналізу рентабельності, як окремо взятої теми, застосування автоматизації розрахунків є обмеженим, що ж стосується комплексного аналізу фінансового стану (та ще й з використанням економіко-математичних методів), то, безумовно, потреба в комп'ютеризації зростає.

Завгородній В.І., розглядаючи загальні принципи організації економічного аналізу в умовах застосування ПЕОМ, вказує на об'єктивну необхідність автоматизації аналітичних процедур, оскільки в сучасних умовах вирішення оптимізаційних задач вимагає застосування складних розрахунків, які неможливо зробити ручним способом.

При розробці алгоритму (блок-схеми) рішення аналітичної задачі слід враховувати не лише висновок про доцільність автоматизації розрахункових процедур, а й можливості їх застосування на практиці, оскільки результати моделювання не мають самостійної вартості, їх завжди слід розглядати як моделюючо-прикладну програму.

Виходячи з зазначеного, у випадку розробки алгоритму рішення задач аналізу фінансового стану згідно із запропонованою автором методикою,

важливо звернути увагу на те, що розглянута ситуація комп'ютерного моделювання обов'язково має враховувати три суттєві моменти:

- участь людини та її розумових здібностей у комп'ютерному середовищі;
- наявні передумови (в тому числі письмові тексти) автоматизації й оперування ними;
- стан комп'ютерної мережі та електронно-обчислювальної машини як предметної моделі.

В кінцевому підсумку метою розробки є створення придатного для подальшого моделювання алгоритму, який забезпечив би вирішення аналітичних задач, що можуть змінюватися залежно від потреб користувачів і розвитку економічної думки та практики. Більш конкретною метою роботи є створення бази знань з методики комп'ютерного моделювання аналізу фінансового стану і визначення переліку питань, з якими мали б працювати програмісти. Основою формування алгоритму, як відомо, виступає інтегрована база знань, яка включає:

- предмет дослідження (в даному випадку фінансовий стан);
- формалізм оперування текстовими об'єктами;
- технологічні предметні прийоми.

Що стосується перших двох положень, то при складанні блок-схеми нами буде використано саме ці знання, оскільки технологічні предметні прийоми зачіпають сферу діяльності програмістів, а тому не є предметом нашого дослідження.

Слід відзначити, що на різних стадіях аналізу роль комп'ютерної техніки в сучасних умовах виявляється по-різному, однак щодо аналізу фінансового стану, то фактично всі вихідні дані за умови автоматизованого обліку вже є готові у формі звітності, а тому автоматизувати сам процес аналізу надзвичайно легко.

Проблема виникає на етапі формування висновків і пропозицій, оскільки роль машини зводиться до стандартних узагальнень, а в процесі

прийняття управлінських рішень важливою умовою виступає творчий, стохастичний підхід до проблеми.

При цьому система основних показників фінансового стану може розглядатися на міні та максі рівнях. У першому випадку можна використовувати лише розрахункові коефіцієнти та формулу інтегральної оцінки фінансового стану, а у другому – розширену базу дослідження у часі й просторі, включаючи економіко-математичні методи.

Важливу роль при здійсненні автоматизації аналізу, на думку В.П.Завгороднього, яку ми підтримуємо, відіграє врахування ряду важливих організаційних, методологічних і методичних аспектів і в тому числі вимог до програмного забезпечення, яке, на наш погляд, може включати (рис.3.5):

- пакети прикладних програм загального призначення (використовуються для обробки даних, вибору напряму дослідження залежно від вимог користувачів, розрахунок фінансових коефіцієнтів (показників) для виявлення інтегральної оцінки фінансового стану);

- спеціальні програми аналізу фінансового стану (їх за розробленою блок-схемою можуть розробити експерти-програмісти).

Висновки

У дипломній роботі наведене теоретичне узагальнення та вирішення наукової проблеми, що полягає у виявленні можливості виробити науково обгрунтовані положення щодо вдосконалення методики аналізу фінансового стану торговельних підприємств в умовах дії ринкових відносин, розробці конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємств. Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, такі:

1. Розвиток ринкових відносин вимагає вдосконалення методології, методики і організації аналізу фінансового стану підприємств.
2. Концепція наукового обгрунтування вибору критеріїв і показників для аналізу фінансового стану підприємства спрямована на задоволення потреб конкретних користувачів-замовників щодо результатів його проведення. При цьому важливу роль відіграє також забезпечення можливості досягнення адекватності оцінки фінансового стану за обраними показниками.
3. Реформування системи бухгалтерського обліку в Україні призвело до змін у структурі складових інформаційної бази аналізу фінансового стану, який буде характеризувати реальне становище підприємства за умови розробки відповідної методики. На її формування суттєвий вплив мають законодавчі акти з питань організації бухгалтерського

обліку в Україні. З метою удосконалення інформаційної бази аналізу фінансового стану доцільно:

- здійснити чітке розмежування статей, яке б враховувало національні особливості (деякі активи, які в міжнародній практиці належать до високоліквідних, в умовах України зовсім не є такими) і відповідну класифікацію доходів, витрат, прибутку й збитків;

- розробити методику, яка б давала можливість аналізувати фінансовий стан підприємства з точки зору різних користувачів і відокремлено аналізувати вплив внутрішніх факторів ефективності діяльності господарюючого суб'єкта та податкового режиму;

- забезпечити можливість отримання інформації для аналізу в зручній адаптованій формі.

4. За результатами аналізу фінансового стану можна передбачити певні можливі майбутні економічні вигоди підприємства та приймати більш ефективні управлінські рішення для їх досягнення. Що дає підставу вважати такий аналіз важливою складовою фінансової стратегії підприємства.

5. З метою забезпечення правильності вибору напряму аналітичних розрахунків показників, необхідних конкретному користувачеві, рекомендується розраховувати коефіцієнт взаємного сполучення Чупрова, а при визначенні адекватності експертних оцінок слід використовувати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Окрім того, для аналізу впливу факторів на показники фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання рекомендується застосовувати кореляційно-регресійний аналіз.

6. В процесі аналізу фінансового стану підприємств доцільно розраховувати інтегральний показник, на підставі якого можна здійснити класифікацію підприємств і досягти порівняльності.

7. Запропонований підхід до методики аналізу фінансового стану з використанням коефіцієнтів та визначені напрями їх удосконалення висувають проблему інтеграції нової інформації в існуючі методики аналізу з

врахуванням економіко-математичних методів й моделей. Розроблена методика є достатньо адаптованою щодо автоматизації розрахунків, а з точки зору врахування потреб користувачів має прикладне значення.

8. Розрахунок резервів поліпшення фінансового стану підприємства рекомендується здійснювати з допомогою кореляційно-регресійного аналізу впливу факторів на інтегральну оцінку фінансового стану, а також шляхом порівняльного аналізу середніх розрахункових значень коефіцієнтів.

9. Основним напрямом формування фінансової стратегії підприємства з метою зростання прибутку в сучасних умовах є збільшення обсягів реалізації продукції шляхом поліпшення її якості та конкурентоздатності. Враховуючи значне зниження платоспроможності покупців (як фізичних, так і юридичних осіб), вирішувати проблему зростання прибутку й рентабельності необхідно шляхом значного розширення асортименту та поліпшення якості продукції.

10. Серйозною проблемою, вирішення якої сприятиме поліпшенню фінансового стану є дебіторська заборгованість. Основна мета управління дебіторською заборгованістю повинна полягати в мінімізації її обсягу та строків інкасації боргу, використовуючи сучасні форми її рефінансування.

11. Поліпшенню фінансового стану сприятиме також активізація та підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства. Особлива роль у ній належить ціновій політиці, за допомогою якої підприємства можуть активно впливати як на обсяги продажу, так і на величину отримуваних прибутків. У зв'язку з цим доцільне застосування диференційованих цін на продукцію залежно від терміну її виготовлення.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14, зі змінами від 26.10.2018 «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства».
2. Наказ, Положення Міністерства фінансів України, Фонду державного майна від 26.01.2001 № 49/121 «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації».
3. Наказ, Методика Агенства з питань запобігання банкрутству підприємств від 27.06.1997 № 81 «Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій».
4. Постанова Правління Національного банку України N 323 від 29 вересня 1997 року «Рекомендації щодо визначення фінансового стану позичальників».
5. Наказ, Методика Агенства з запобігання банкрутству підприємств від 23.02.1998 № 22 «Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій».
6. Білик Марія Дмитрівна, Павловська Олена Валентинівна, Притуляк Наталя Миколаївна, Невмержицька Наталя Юріївна. Фінансовий аналіз: Навч.

посібник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К.: КНЕУ, 2005 — 592с.

7. Білуха Микола Тимофійович, Дмитренко Микола Гаврилович, Микитенко Тетяна Владиславівна. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — 2.вид., перероб. і доп. — К. : Українська академія оригінальних ідей, 2006. — 888с.

8. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. — К.: Ольга; Ника-Центр, 2004. — 784 с.

9. Бланк И. А.. Финансовый менеджмент: учебный курс. — Изд. 2-е, перераб. и доп. — К.: Эльга; Ника Центр, 2005. — 653с.

10. Бланк Ігор Олександрович, Ситник Ганна Вікторівна. Управління фінансами підприємств і об'єднань: навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К.: КНТЕУ, 2006. — 183с.

11. Бланк Ігор Олександрович, Ситник Ганна Вікторівна. Управління фінансами підприємств: підруч. / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К., 2006. — 780с.

12. Ващенко Ліна Олександрівна, Сухарев Петро Миколайович. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган- Барановського. — Донецьк: Вебер (Донецька філія), 2007. — 185с.

13. Ващенко Ліна Олександрівна, Сухарев Петро Миколайович. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган- Барановського. — Донецьк : Вебер (Донецька філія), 2007. — 185с.

14. Вітлінський Вольдемар Володимирович, Наконечний Степан Ількович, Шарапов Олександр Дмитрович, Верченко П. І., Великоіваненко Г. І.. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана" / Вольдемар Володимирович Вітлінський (заг.ред.). — К.: КНЕУ, 2008.

— 536с.

15. Гайдис Надія Михайлівна. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний банк України; Львівський банківський ін-т. — Л. : ЛБІ НБУ, 2006. — 414с.

16. Головка В.І. Економічний аналіз: Підручник. — К.: ТзОВ „Курс”, 2008. — 280 с.

17. Головка В.І. Фінансово-економічний аналіз (теорія, фінанси, господарська діяльність). Навчальний посібник. — К.: Тов. Курс, 2006.

18. Головка В.І., Шаманська В.М. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 448с.

19. Головка Віктор Іванович, Мінченко Анатолій Володимирович, Шарманська Валентина Михайлівна. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 444с.

20. Грещак Михайло Григорович, Колот Володимир Михайлович, Мендрул Олександр Гаррійович, Олексюк Олексій Іванович, Рєпіна Інна Миколаївна, Соболев Сергій Миколайович. Економіка підприємства: підручник / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана" / Генефа Олександрівна Швиданенко (заг.та наук.ред.). — Вид. 4-те, перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2009. — 816с.

21. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств.— К.: Знання-Прес, 2004.— С. 269.

22. Дем'яненко М.Я. Фінансовий словник-довідник / Дем'яненко М.Я., Лузан Ю.Я., СаблукП.Т., Скупий В.М. та ін.; за ред. Дем'яненка М.Я.— К.: ІАЕУААН, 2003.— С. 507.

23. Дєєва Надія Миколаївна, Дедіков Олексій Іванович. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Дніпропетровська держ. фінансова академія. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 328с.

24. Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А.В. Шегди. К.: Знання, 2006. – 615с.
25. Завгородній В.І., Соніна Г.В. Экономическая информатика. Сборник упражнений и заданий. – М.: Финансовая академия при Правительстве РФ, 2004. – 256с.
26. Завгородній В. П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита — К.: А.С.К., 2008. — 366с.
27. Іванієнко Віктор Васильович. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Харківський держ. економічний ун-т. — 2.вид. — Х.: ВД "ІНЖЕК", 2003. — 168с.
28. Івахненко С. В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології. – К.: Знання, 2005. – 286 с.
29. Кожанова Євгенія Пилипівна, Отенко Ірина Павлівна, Серікова Тетяна Миколаївна, Куліков Петро Мусійович. Економічний аналіз: навч. посіб. / Харківський національний економічний ун- т. — 3-є вид., допр. і доп. — Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. — 344с.
30. Козак Іванна Ігорівна. Економічний аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Львівський національний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. — Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2009. — 220с
31. Кононенко Оксана, Клиженко Яна. Аналіз фінансової звітності. — 2-е вид., перероб. і допов. — Х. : Фактор, 2009. — 211с.
32. Кононенко Оксана, Маханько Ольга. Аналіз фінансової звітності. — Х. : Фактор, 2008. — 208с.
33. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник.— К.: Знання, 2000.— С. 354.
34. Мартюшева Лариса Степанівна, Берест Марина Миколаївна. Фінансовий аналіз: конспект лекцій / Харківський національний економічний ун-т. — Х. : ХНЕУ, 2008. — 96с.

35. Мец Валентина Олександрівна. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. — К.: Вища школа, 2003. — 278с.

36. Митрофанов Геннадій Васильович, Кравченко Ганна Олександрівна, Барабаш Наталія Степанівна, Большакова О. Ю., Кириченко І. Г.. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний ун-т / Геннадій Васильович Митрофанов (ред.). — К.: КНТЕУ, 2002. — 301с.

37. Мних Євген Володимирович. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К., 2008. — 513с.

38. Моторин Руслан Миколайович, Головач Анатолій Варфоломійович, Сідорова Антоніна Василівна, Атаманчук Н. М., Баранік З. П.. Економічна статистика: Навч. посіб. / Київський національний економічний ун-т / Руслан Миколайович Моторин (ред.). — К.: КНЕУ, 2005. — 362с.

39. Наконечний Степан Ількович, Терещенко Тетяна Опанасівна, Романюк Тамара Павлівна. Економетрія: Підручник / Київський національний економічний ун-т. — 3-тє вид., доп. та перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 520с.

40. Поддєрьогін Анатолій Микитович, Білик Марія Дмитрівна, Буряк Леонід Дмитрович, Булгакова С. О., Куліш А. П.. Фінанси підприємств: Підручник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана / Анатолій Микитович Поддєрьогін (наук.ред.). — 6.вид., перероб. та доп. — К. : КНЕУ, 2006. — 552с.

41. Поддєрьогін Анатолій Микитович, Білик Марія Дмитрівна, Буряк Леонід Дмитрович, Невмержицька Н. Ю., Невмержицький Я. І.. Фінансовий менеджмент: Підручник / Київський національний економічний ун-т / Анатолій Микитович Поддєрьогін (кер.кол.авт.і наук.ред.). — К.: КНЕУ, 2005. — 535с.

42. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Петряєва З.Ф. Курс економічного аналізу: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Прокопенка І.Ф.— Харків: Легас, 2004.— С. 266.
43. Савицька Глафіра Вікентіївна. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. — 3-тє вид., випр. і доп. — К. : Знання, 2007. — 668с
44. Терещенко Лариса Олександрівна, Матієнко-Зубенко Ірина Ігорівна. Інформаційні системи і технології в обліку: підручник / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". — К. : КНЕУ, 2008. — 590с.
45. Терещенко Олег Олександрович, Невмержицький Ярослав Іванович, Куліш Анна Петрівна, Терещенко С. І., Галака О. П.. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч.-метод. посібник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана / Олег Олександрович Терещенко (ред.). — К. : КНЕУ, 2006.
46. Терещенко Олег Олександрович. Управління фінансовою санацією підприємств: підруч. / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К. : КНЕУ, 2006. — 552с.
47. Тютюнник, Ю. М.. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра з напрямку підготов. "Фінанси і кредит" / Ю. М. Тютюнник ; Полтав. держ. агр. акад. — Полтава, 2009. — 406 с
48. Фінанси підприємств: тенденції, стан і проблеми управління. — К. : Фенікс, 2008 — 307с
49. Фінансовий аналіз засобами EXCEL: Метод. рек. та індивід. завдання до проведення лабораторної роботи з теми "Функціональні задачі управління економічними об'єктами як ядро сучасних інформаційних технологій" курсу "Інформаційні технології та системи" для студ. екон. спец. усіх форм навч. / Київський національний торговельно-економічний ун-т / Лідія Миколаївна Струневич (уклад.). — К. : КНТЕУ, 2003.

50. Фролова Тетяна Олександрівна. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посіб. для самот. вивч. і практ. завдань: Для студ. вищих навч. закл. / Європейський ун-т — К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2005. — 252с.
51. Цал-Цалко Юзеф Сигізмундович, Мороз Юлія Юзефівна, Денисюк Олена Григорівна. Фінансовий аналіз: підручник для студ. вищих навч. закл.. — Вид. 2-ге, доп. — Житомир, 2009. — 504с.
52. Швиданенко Г. О. Сучасні технології діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олесю. — Київ : КНЕУ, 2005. — 210 с.
53. Швиданенко, Васильков, Гончарова, Дмитренко А. І., Колот В. М., Лавриненко В. В., Мендрул О. Г., Норіцина Н. І., Олексюк О. І., Павленко І. А. Економіка підприємства: підручник / Г.О. Швиданенко [та ін.] ; за заг. ред. проф., засл. працівника нар. освіти України Г. О. Швиданенко; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана" / Швиданенко (ред.). — К. : КНЕУ, 2009. — 598 с.
54. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент. - К.: Знання, 2006.
55. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу підприємства / А. Д. Шеремет, Е. В. Ненашев. — М.: Дело, 2002. — 387с.
56. Шеремет Олег Олексійович. Фінансовий аналіз: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний ун-т харчових технологій. — К. : Кондор, 2005. — 196с.
57. Шкарабан Степан Іванович, Спільник Інна Володимирівна, Шеремета Михайло Йосипович. Фінансовий аналіз: навчально-методичний комплекс дисципліни. — Т. : ТНЕУ, 2009. — 252с.
58. Шморгун Н.П., Головка І.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. — С.49
59. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси України.— 2005.— №3.— С.118-125.

60. Гаркуша С.А. Автоматизація розрахунково-аналітичних процедур оцінки фінансового стану // Матеріали науково - практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів СНАУ 28-29 жовтня 2018 р. с.102-103.

61. Гилка У.Л. Специфіка застосування методів фінансово-економічного аналізу // Галицький економічний вісник. – 2007. – № 3 (14). – С. 143-147.

62. Руда Р. В. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу № 1(9)2018. – С.61-65.

63. Руда Р. В. Аналіз фінансового стану підприємств та його значення в сучасних умовах// Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу № 3(7)2009. – С.54-59.

64. Клементьєва О.Ю. Удосконалення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства // Журнал «Экономические науки». – 2009. №4. – С.55-59.

Додатки

Додаток 1. Класифікація показників оцінки фінансового стану залежно від потреб користувачів

№ з/п	Показник	Джерело інформації	Користувачі						
			внутрішні			Зовнішні			
			[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Обсяг реалізації	Дані форми № 2				+	+	+	+
2	Прибутки (та збитки)	Дані форми № 2			+	+	+	+	+
3	Рентабельність (Р)	Дані форми № 2				+	+		
4	Обороти за рахунками	Виписки банку				+			
5	Коефіцієнт загальної ліквідності (К _{зл}) (покриття)	БАЛАНС				+	+		
6	Коефіцієнт поточної ліквідності (К _{пл})	БАЛАНС				+	+		
7	Коефіцієнт миттєвої ліквідності (К _{мл})	БАЛАНС	+		+	+	+		
8	Ступінь заборгованості (К _{заб})	БАЛАНС	+	+	+		+		
9	Коефіцієнт забезпечення боргів (К _{з.б.})	БАЛАНС				+			+
10	Середній період оплати дебіторської заборгованості покупцями (t _д)	Дані форм №1 та № 2		+					
11	Середній період оплати кредиторської заборгованості покупцями (t _к)	Дані форм №1 та № 2		+		+			
12	Оборотність товаро-матеріальних запасів (К _{об})	Дані форм №1 та № 2	+	+				+	

Продовження додатку №1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13	Коефіцієнт покриття зобов'язань за рахунок запасів матеріальних цінностей ($K_{\text{покр.мат}}$)	Дані форм №1 та № 2				+	+		
14	Коефіцієнт спроможності підприємства оплатити свої поточні витрати ($K_{\text{спром.оплати витрат}}$)	Дані форми №2 БАЛАНС	+	+					
15	Коефіцієнт чистих оборотних коштів ($K_{\text{чок}}$)	БАЛАНС							
16	Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів перманентним капіталом ($K_{\text{заб.необор.активів}}$)	БАЛАНС	+						
17	Коефіцієнт захисту кредиторів ($K_{\text{зк}}$)	Дані форм №2 та № 3				+			
18	Коефіцієнт середнього проценту за залучення коштів ($\bar{K}$)	Дані форм № 1 та № 3 БАЛАНС	+	+	+				
19	Коефіцієнт забезпечення акцій (K_A)	Дані форми № 2	+	+	+				+
20	Коефіцієнт чистого прибутку на одну акцію (K_1)	Дані форми № 2			+				
21	Коефіцієнт цінності акцій (K_2)	Дані форми № 2			+			+	
22	Коефіцієнт дивідендів в прибутку підприємства (K_3)	Дані форми № 2			+				
23	Рентабельність акцій (K_4)	Дані форми № 2			+				
24	Дивідендний вихід (K_5)	Дані форми № 2			+				
25	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{\text{фс}}$)	БАЛАНС	+		+	+	+	+	+
26	Коефіцієнт незалежності ($K_{\text{нз}}$)	БАЛАНС				+	+		
27	Коефіцієнт ділової активності (K_a)	Дані форм № 1 та № 2	+		+	+	+	+	+

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
28	Коефіцієнт маневреності власних коштів (К _м)	БАЛАНС				+			
29	Коефіцієнт рентабельності активів (Р _а)	БАЛАНС Дані форми № 2	+	+	+	+		+	
30	Коефіцієнт рентабельності продаж (Р _{пр})	Дані форми № 2	+	+	+	+	+	+	
31	Коефіцієнт співвідношення чистих надходжень до суми боргу (К _{чн})	$K_{чн} = \frac{(H_{см} \cdot n) - (Z_{м} \cdot n) - Z_i}{C_k},$ <p>де H_{см} — середньомісячні надходження на рахунки позичальника протягом трьох останніх місяців (за винятком кредитних коштів); C_к — сума кредиту та відсотки за ним; n — кількість місяців дії договору кредиту; Z_м — щомісячні умовнопостійні зобов'язання позичальника (адміністративно-господарські витрати тощо); Z_i — сума інших зобов'язань (податкові платежі та сума інших зобов'язань перед кредиторами, що мають бути сплачені з рахунку позичальника, крім сум зобов'язань, строк погашення яких перевищує строк дії кредитної угоди)).</p>	+			+	+	+	

Продовження додатку №1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
32	Закриття кредитних договорів (Зд)	З _д — характеризує наявність або відсутність фактів неповернення чи несвоєчасного повернення кредитів у минулому: — кредит погашено без проблем — 1; — кредит погашено після відстрочки — 0,7; — кредитна угода прострочена — 0,1; — позичальник ухиляється від погашення боргу — 0.					+		
33	Сплата відсотків за кредит (В _к)	В _к — характеризує наявність або відсутність фактів неповернення чи несвоєчасного повернення відсотків за кредит у минулому: — нараховані відсотки сплачені своєчасно — 1; — сплата відсотків прострочена — 0,1; — позичальник ухиляється від сплати відсотків — 0.					+		
34	Клас позичальника в минулому (Кп)	К _п — характеризує платоспроможність позичальника в минулому А–Б дуже стійкий фінансовий стан, підприємство зі стійким фінансовим станом — 1; В — підприємство має ознаки фінансової напруги — 0,7; Г — підприємство підвищеного ризику — 0,5; Д — підприємство з незадовільним фінансовим станом — 0,3.					+		

Розрахункові дані для кореляційної моделі аналізу фінансового стану

ТОВ «ІРФ Україна»

№ за/п	Y^2	X_1^2	X_2^2	X_3^2	X_4^2	X_5^2	X_6^2	YX_1	YX_2	YX_3	YX_4	YX_5	YX_6
1	42,38	1,1449	0,0484	0	0,2304	2,25	10,4976	6,9657	1,4322	0	3,1248	9,765	210924
2	108,58	0,8836	6,4761	0	0,6576	2,3104	49,4209	9,7948	7,1898	0	2,5008	15,8384	73,2526
3	154,01	0,81	0,7744	0	0,04	3,0976	75,1689	11,169	109208	0	2,482	218416	1075947
4	132,94	4,2436	4,1616	0,000004	0,1024	2,8224	29,4849	23,7518	235212	0,02306	3,6864	193704	62,6079
Сума	437,91	7,0821	11,4605	0,000004	0,4304	10,4804	164,5723	51,6813	43,064	0,02306	11,794	56,8164	264,5476
№ за/п	X_1X_2	X_1X_3	X_1X_4	X_1X_5	X_1X_6								
1	0,2354	0	0,5136	1,605	3,4668								
2	0,6486	0	0,2256	1,4288	6,6082								
3	0,792	0	0,18	1,584	7,803								
4	4,2024	0,00412	0,6592	3,4608	11,1858								
Сума	5,8784	0,00412	1,5784	8,0786	29,0638								
№ за/п	X_2X_3	X_2X_4	X_2X_5	X_2X_6									
1	0	0,1056	0,33	0,7128									
2	0	0,1656	1,0488	4,8507									
3	0	0,176	1,5488	7,6296									
4	0,00408	0,6528	3,4272	11,0772									
Сума	0,00408	1,1	6,3548	24,2703									
№ за/п	X_3X_4	X_3X_5	X_3X_6										
1	0	0	0										
2	0	0	0										
3	0	0	0										
4	0,32208	0,00336	0,01086										
Сума	0,322	0,00336	0,01086										
№ за/п	X_4X_5	X_4X_6											
1	0,72	1,5552											
2	0,3648	1,6872											
3	0,352	1,734											
4	0,5376	1,7376											
Сума	1,9744	6,714											
№ за/п	X_5X_6												
1	4,86												
2	10,6856												
3	152592												
4	9,1224												
Сума	39,9272												

Сукупний коефіцієнт множинної кореляції*

$$\Delta^* = \begin{vmatrix} K_{kYX1} & K_{kYX2} & K_{kYX3} & K_{kYX4} & K_{kYX5} & K_{kYX6} & 0 \\ 1 & K_{kX1X2} & K_{kX1X3} & K_{kX1X4} & K_{kX1X5} & K_{kX1X6} & K_{kYX1} \\ K_{kX1X2} & 1 & K_{kX2X3} & K_{kX2X4} & K_{kX2X5} & K_{kX2X6} & K_{kYX2} \\ K_{kX1X3} & K_{kX2X3} & 1 & K_{kX3X4} & K_{kX3X5} & K_{kX3X6} & K_{kYX3} \\ K_{kX1X4} & K_{kX2X4} & K_{kX3X4} & 1 & K_{kX4X5} & K_{kX4X6} & K_{kYX4} \\ K_{kX1X5} & K_{kX2X5} & K_{kX3X5} & K_{kX4X5} & 1 & K_{kX5X6} & K_{kYX5} \\ K_{kX1X6} & K_{kX2X6} & K_{kX3X6} & K_{kX4X6} & K_{kX5X6} & 1 & K_{kYX6} \end{vmatrix}$$

$$\Delta = \begin{vmatrix} 1 & K_{kX1X2} & K_{kX1X3} & K_{kX1X4} & K_{kX1X5} & K_{kX1X6} \\ K_{kX1X2} & 1 & K_{kX2X3} & K_{kX2X4} & K_{kX2X5} & K_{kX2X6} \\ K_{kX1X3} & K_{kX2X3} & 1 & K_{kX3X4} & K_{kX3X5} & K_{kX3X6} \\ K_{kX1X4} & K_{kX2X4} & K_{kX3X4} & 1 & K_{kX4X5} & K_{kX4X6} \\ K_{kX1X5} & K_{kX2X5} & K_{kX3X5} & K_{kX4X5} & 1 & K_{kX5X6} \\ K_{kX1X6} & K_{kX2X6} & K_{kX3X6} & K_{kX4X6} & K_{kX5X6} & 1 \end{vmatrix}$$

Скориставшись раніше розрахованими значеннями парних коефіцієнтів кореляції визначимо величини Δ^* та Δ .

$$\Delta^* = \begin{vmatrix} 0,0244392 & 0,250053 & 0 & -0,09482 & -0,18728 & 0,085494 & 0 \\ 1 & 0,317724 & 0 & -5,50532 & 0,008873 & -0,05592 & 0,024439 \\ 0,3177241 & 1 & 0 & -0,05137 & -0,00208 & -0,02797 & 0,250053 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ -5,5053169 & -0,05137 & 0 & 1 & -0,01918 & -0,0283 & -0,094824 \\ 0,0088727 & -0,00208 & 0 & -0,01918 & 1 & -0,00197 & -0,187281 \\ -0,059223 & -0,02797 & 0 & -0,0283 & -0,00197 & 1 & 0,085494 \end{vmatrix}$$

$$\Delta^* = 3,041997$$

Продовження Додатку 3

$\Delta =$	1	0,317724	0	-5,50532	0,008873	-0,05592
	0,3177241	1	0	-0,05137	-0,00208	-0,02797
	0	0	1	0	0	0
	-5,5053169	-0,05137	0	1	-0,01918	-0,0283
	0,0088727	-0,00208	0	-0,01918	1	-0,00197
	-0,0559223	-0,02797	0	-0,0283	-0,00197	1

$$\Delta = 6,75987$$

Підставивши знайдені значення у формулу розрахуємо сукупний коефіцієнт множинної кореляції:

$$СК_{МК} = \sqrt{\frac{3,041997}{6,75987}} = 0,670827$$